21

IOANNIS CRÜGERI,
Philoſoph. & Med. Doctoris, J. U. C. Illuſtriſſ. S. R. I.
Comitis Schönburgici Pönicenſ. & Glauchavienſ. Archiatri,

TRACTATUS DE VIRGINE, CHLOROSI LABORANTE,

Aut

GERMANICE

on der Jungfer-Kranckheit / Jungfer-Sucht / das Jungfern-Sehnen oder Jungfer-Fieber.

Franckfurt Anno 1715.

12

VIRIS

SUMME REVERENDO, PRÆ-NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, CO
SULTISSIMIS, EXPERIENTISSIMO & PRUDENTISSIMIS,

DOMINIS

DN. M. DAVIDI SCHINDLERO

Sacræ Cæsar. & Reg. Majest. Consistorii, quod Lignicii floret, Consiliar
quam gravissimo, Superintendenti & Pastori ad B. Virg. Primario longe
meritissimo, Inspectori Eccles. & Schol. Augustan. Con-
fession. addict. celeberrimo.

DN. J. BERNH. BERCKELMANNO

JCto famigeratissimo, Sacr. Regiæ Majest. Boruss. Commissario
& Directori Accisarum & Tributorum spectatissimo,
Consuli gravissimo,

DN. JOANNI PETRO THIELIO

J. U. D. famigeratissimo, Profess. Publ. Extraordinario & Civitatis
hujus Syndico gravissimo.

DN. JO. GEORG. LANCKISCHIO

Med. Doct. celeberrimo & Practico Lignicensi felicissimo.

DN. JOANNI LANGROCKIO

JCto præclarissimo & Dynastiæ Sprembergensis in Lusatia
Inferiori Præfecto quam gravissimo.

DN. J. MARCEL. WESTERFELDIO

Senatori celeberrimo & Pharmacopæo felicissimo.

DN. MELCHIORI GENGIO,

Factori Salis Cæsareo, Senatori & p. t. Prætori spectatissimo
& Pharmacopæo celeberrimo.

PATRONIS RESP. FAUTORIBUS ac AMICIS HONORATISSIMIS,
Felicit atem & Vitam longævam!

ri summe Reverende, Pre. Nobilissimi, Amplissimi, Consultissimi, Experientissime atque Prudentissimi,

tatroni resp. Fautores & Amici omni veneprationis & amoris cultu κατὰ παντὸς prosequendi, amplectendi.

GRatulandum mihi venit, quod voti mei jam dudum flagrantis animo nunc auxilio Jovæ Ter Optimi Ter Maximi singulari compos ita videar factus, ut occasionem commodissimam in hac Academia Regia per totum Tractum Europæum celeberrima primum quidem, sed alias ordine um Casum Medicum rudi conscriptum Minerva, de Virgine, Chloaborante, agendum, publicis Typis exscribendi me putaro nactum & exoptatissimam, idque circo faustum ducturum.

Cum autem pro more Literatorum non injustum arbitrer me fam, quod *VESTRIS NOMINIBUS celeberrimis & splendidissimis* rem huncce meum exiguum, partim illum afficiendo eo splendiem & celebratiorem, partim observantiam meam debitam, aniinque pro *Vestra, Patroni honoratissimi*, minime vulgari in me uberante aliquot annorum spatium collata benevolentia & amicitia reoca gratissimum testando, partim & pariter quoque favore haud fu- & amore *VESTRUM* ulterius fruendo, mihique istum non gravatim municando, dedicare simulque de meliori offerre, & cum voto igenæ prosperitatis & incrementi splendidissimo consecrare jam au-n.

Suſcipite igitur, quicquid ſit, *Patroni & Fautores honoratiſſimi* conſideratione expendite multo potius ad grata officia nullo non te pore devinctum & promtum animum offerentis, quam quod offer hoc eſt, Caſum ſi huncce viliſſimum qvidem, tamen curatu δύσφορον, h aſpicere dedignemini, magis pretium quoddam in ſplendore & me præcipuis *Veſtrum honorificorum Nominum*, quam in hocce labore æſtumando quærite, id enim futurum mihi in fœnus magnum ve certo perſvaſum habeatis.

Cæterum Deum Omnipotentiſſimum calidiſſimis ſupplex ve raturus precibus, velit *VOS Patroni, Fautores ac Amici Venerandi*, ad lios annos usque ſoſpites præſtare, ridentes & incolumes una cum T Familia Veſtra celeberrima, quo Conſilia Veſtra graviſſima & ortho xæ Religioni & Republ. maxime neceſſaria in fructum omnium i gnem haud infeliciter vergant, qvo pariter & plurimi de his ulterius g dere poſſint. Valete & favere pergite

Summe Reverendi, Præ-Nobiliſſimorum & Amplis ſimorum Veſtrum Nominum

Feſtinante calamo,
E Muſeo,
Francofurti ad Viadrum
Idus IV. Calend. Sept.
1710.

Devinctiſſimo & officioſiſſimo Cultori

JOANNI CRÜGERO, I

B. C. D.

Procœmium
ad
Lectorem minime fucatum.

QUemadmodum vita, sanitas & pulchritudo hominis alicujus consistit in calido, omnium vitalium & animalium functionum opifice, h. e., particulis sangvinis & spirituum oleosis, balsamicis, γλισχροῖς & sulphureis proportionatis & æquilibrium observantibus; & humido, calidi pabulo, i. e. particulis seri pingvibus, viscosis & dis æqualiter cum calido in quid agente, temperatis & se se habentibus; Ita morbus & deformitas pariter con- quoque ex illis, si nimirum vel calidum, vel humidum prædominio & subdominio ad supprimendum aut ex- dum hujus vel illius affectum, qualitatem & gradum, que mutationem subitam in tota machina microcosmi- æque periculosam exinde factam, quia corpus nostrum i momento mutationibus tum intrinsecis, tum extrinse-

cis esse subjectum in hoc mundo haud ignotum unicu
habetur, imo mortem ipsam aliquando inducere haud
culter potest hæc inæqualitas.

Tale Exemplum ante oculos nobis Virga nostra, C
rosi laborans statim ponit, quæ facie antea pulchra natura
minime fucata alias gaudebat, fragili hoc sequioris sexus
namento, forma & amœnitate, variis modis vicissitudi
sorruptelæ insigni non raro subjecta, ut sextus noster C
Medicus, (primus enim egit de Morbo Litteratorum, sec
dus de Fœmina, Febri Petechiali, tertius de Fœm
Phthisi hereditaria laborante, quartus de Virgine in
cendio Sprembergensi a fumo & vapore retro quasi r
tua, quintus de Puero egit Catochico,) aut historia sequ
nos luculenter docet, ad quam sine multis ambagibus pe
figimus.

HISTORIA.

Virgo quædam pia & honesta, XIX. annorum, & q
excurrit, Temperamenti plethorico-phlegmatici & hab
corporis bene carnosi die 14. Julii 1707. in consangvinei
cujus nuptiis hilarem se exerit nimisque saltat cum juv
bus, motum autem post & exercitium corporis totius in
tando forsan magnum cerevisiæ potum sumit, adeo, ut
tim male se haberet, & sensim sensimque lassitudinem to
corporis cum gravitate & levi intumescentia Ventriculi,
lidum & album faciei colorem, difficilem respirationem,
lorem capitis, palpitationem cordis & anxietatem pariter
tiret pleuritidemque bis mensium quoque evacuatio
pressa illi esset; In appetentia ciborum & cerevisiæ triti
nausea, vomitu frequenti & ructu gauderet: Horror
antemeridiano præsertim tempore sequeretur febris co
nua; Pulsus celer & frequens & Urina alba, crassa & muc
appareret.

RESOLUTIO.

§. I.

Antequam morbi hujus virginei Essentiam & Naturam deramus, primum inspiciamus Etymologiam, Homo- am & Synonymiam. Quod attinet Etymologiam; est Græcanica a Symptomate mutatarum qualitatum dedu- e χλωρὸς per crasin quasi χλοσρὸς vel χλοπρὸς, item quæ omnia collective sumpta notant colorem palli- Dicitur alias chlorosis quoque χλωρίασις, χλώρασμα, ppocrate, χλωρότης, λαμπὸν διαυγεμένη καὶ ἐπὶ τὸ ὑδαρῶδες ra.

§. II.

Quod Homonymiam concernit; Chloroseos vocabu- σεινικῶς acceptum, significare sciendum, quemlibet palli- & vitiosum corporis tum totius, tum partis alicujus ha- non solum virginibus, viduis & mulieribus, sed & viris iarem; Virginibus & Viduis autem competit præsertim oforum, a Diætæ regimine inordinato illatorum, sangvi- e puriori communicatorum & mixtorum per menstru- uxum alias excernendorum emansione, retentione si- que obstructione; Viris quoque & mulieribus contin- æc corporis habitudo pallida & deformis, a depravata o- nutritione, particulis sangvinis sulphureis oleosis & bal- cis a seri quantitate, qualitate & motu, h.e. ab humoribus bus, salsis, acidis, heterogeneis alias nimis depressis & o obtusis, ut saltem centraliter & quasi sepultæ maneant assivæ partes istæ sangvinis supra jam laudatæ, quippe c ob causam fluxus illius ordinatus a centro ad periphe- , id est, a Corde ad reliquas machinæ microcosmicæ par- impeditur & destruitur.

§. III.

§. III.

Quod Synonymiam hujus chloroſeos, apud La
diverſimode nominatur. Alii enim vocant febrem v
num, ſ. virgineam, ſ. albam & febrim amatoriam, non
ſemper febris ſit annexa, ſed, quia affectæ ſpeciem fe
tantium cum colore pallido ad luteum, viridem, inter
& lividum & plumbeum declinante, virium langvore
debilitatem, pulſus celeritatem & frequentiam, quæ qu
non propter caloris augmentum, quia potius adſit inte
ries viſcerum frigida & pituitoſa, ſed ob ventilationis &
tationis defectum & Spirituum vitalium ſuppreſſione
utplurimum ſuffocationem oriuntur, præ ſe ferunt.
mus autem, quod non ſemper febris ſit annexa, quippe
grota noſtra febricula cum horrore & frigore præceden
ſubſequente & quidem tempore antemeridiano erat
Ventriculi, totius corporis, coqui & diſtributoris ſucc
alimentoſorum compreſſione valde moleſta & dolente
vero appellant morbum virgineum, quod virgines nu
ὡς ἐπὶ τὰ πολλὰ pariterque pulchriores hoc afficiantur;
dam abſolute vocant pallorem virginum, vel defœdatio
virginum ob colorem faciei inprimis pallidum & defor
aſpicientem, ictericiam albam, icterum quoque album;
liter cachexiam ſimplicem, ſive habitudinem totius co
ris malam ac depravatam virginum. Germani voc
Die Jungfer-Kranckheit/ das Jungfer-Fieber/ die J
fer-Sucht.

§. IV.

Expendente ſic hactenus breviſſimis Nomine huju
fectus Verbali ad Reale Nomen Chloroſeos accedendu
quum eſt. Hoc autem conſiſtit præferenda vera & p
cta definitione, quæ quidditatem & eſſentiam hujus affe
ex ſententia exhauriat, copia enim ſymptomatum varic

ic narrandorum & explicandorum eſt diverſa, diverſi etiam d definitionem hanc recte ponendam & illuſtrandam inve- iuntur Autores; obſervaturi tantum illam, quæ ſenſibus eſt anifeſta & ad ſymptomata qualitatum mutatarum commo- relaturi ſumus.

§. V.

Definitio vero ſic ſe habet: *Chloroſis eſt coloris vividi, rubi- ndi & roſei in tota machina microcoſmica inpr. autem in facie in allidum colorem mutatio, cum virium langvore, difficili reſpiratione, olore capitis, palpitatione & anxietate cordis, menſium evacuatione ppreſſa aliisque ſymptomatibus gravibus annexa, ab imminuta & pravata nutritione, & vaſorum circa uterum obſtructione inprimis riginem trahens.*

§. VI.

Nemo autem mirari debet, cur chloroſin ad ſymptoma- m ordinem & qualitates mutatas inprimis referamus, quia orbum ſemper iſtis partibus, in quibus affectus apparet, ſignari & tribui ſtatuimus, ſi nimirum a ſangvine vitioſo ala fit & depravata nutritio in peripheria corporis & inde cuta obſtructio pororum, ut in ſcabie, menſium evacua- one ſuppreſſa; aut ſi color a ſangvinis vitio in totum muta- r, ut in noſtro affectu potiſſimum, a potiori quippe fiat de- ominatio; τὸ χρῶμα γὰρ τῶν σχυμῶν, colorem, aut coloratio- em ad humoribus eſſe, Cous affirmat, quibus de infra pro- xius paulo dicturi ſumus.

§. VII.

Aſt *Formalis Cauſa*, quæ eſt coloris vividi, rubicundi & oſei a ſangvine bene conſtituti ad pallidum & virioſum mu- atio, exprimitur a *Coo Medicorum omnium facile Principe* his ver- is elegantiſſimis: ὅπῃ μὴ ἀμπωτίσεῖ τῶν χυμῶν ὥσπερ ἀνθέων.

Nisi isti humores ad profunda corporis se receperint, velut in cute ef floreſcens conſpicitur & advertitur.

§. VIII.

Subjectum principale & inadæquatum Chloroſeos jam ſpe ctandum nobis venit, eſt autem jure merito Uterus ſympto matum omnium reliquorum ad affectum noſtrum pertinen tium, & aliorum morborum huc non ſpectantium alias Au tor primarius; Et ſic de uteri ſubſtantia & ſtructura qui dicere non de nihilo exiſtimamus ad eo melius explicar dum affectum noſtrum. Structura illius autem *in Tau Anatom. rational. pag. 201. cap. 12.* brevi deſcribitur, quod habeat quoad figuram fere inſtar lagenæ inter veſicam & in teſtinum rectum ſitæ, atque major vel minor pro ætatis conſtitutionis diverſitate exiſtat; Majorem eſſe inquit, in i lis, quæ voluptatibus valde ſunt deditæ veneris & inprim in gravidis, in virginibus autem exilem admodum eſſ Membranæ illius mediocriter denſæ & craſſæ ſunt, fiunt au tem denſiores tempore gravitatis, quippe ſubſtantia eju ſpongioſa eſt & cellularis, illamque concipere oportet, tan quam ex veſiculis compoſitam, quæ ſangvine turgentes i longum & latum illam extendant. Variant de membranæ i utero ſubſtantia Autores inter ſeſe, num membrana nerve an carnea ſit; *Galenus* alicubi tunicarum uteri ὑπαρξιν voc νευρώδην, alibi nomen hoc haud agnoſcit, eorumque opini nem, qui conſenſus uteri cum cerebro cauſam ad illius ne voſam referunt ſubſtantiam evertit, ex eo, quod ſic potiu peritonæo & ventriculo conſentiret, utpote partibus uter vicinioribus, quam ſit cerebrum utreo. At hoc non fit, ho ipſo tollit dogma de nervoſa uteri ſubſtantia. Ne cogatu autem *Galenus* conſenſus uteri neceſſitatem referre ad ſubſ ſtentiam nerveam, recurrit ad vaſorum amplitudinem *in pid. comment. lib. 6. ſect. 1. t. 1.* Negat autem plane nervoſa ſubſtantiam habere, ſed ait, ſecundum corporis ἀναλογία ne

rvea ſubſtantia donati ſunt, non autem ſecundum vim & tentiam nervorum.

§. IX.

Verumenimvero Uteri ſubſtantiam eſſe nervoſam, con- mat *Illuſtr. Wed.* dum dicit; Acetum ὑστεραλγὲς, eſt *utero micum in Theor. Med. pag. 154.* quia uterus nempe nervoſus & cum Ventriculo & Cerebro conſentaneus, & ſicut id- co acida utero, ita nervis ipſis ſunt valde ſuſpecta, unus e- n confluxus, conſpiratio una, conſentientia omnia eſt, in- it *Cous*; & *Galenus* ipſe *lib. 3. περὶ τῆς διαύτης ὀξέων t. 30.* con- tit, quippe hæc verba facit: Hippocratis ex ſententia xam mulieribus adferre oxymel, ὅτι ἡ δὲ μήτρα ἔστι νευρώδης, od uterus ſit nervoſus. Frigida enim nervis & nervoſis tibus potiſſimum noxia. Statuunt quoque nervoſam ſub- ntiam *Theophilus lib. 5. περὶ τῆς τῦ ἀνθρώπυ κατασκευῆς cap. 27.* λόγως ἄρα νευρῶδες ἅμα καὶ σκληρὸν μετρίως κατεσκεύασθη, non conſulto nervea, modiceque dura facta eſt uteri ſubſtan- . Et *Soranus.* Ἡ δὲ ὅλη, μήτρα κατὰ τὸ πλεῖον δυνάμεων, ἐστὶ ρώδης, σύγκειται γὰρ ἐκ νεύρων ὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ Φλεβῶν καὶ ηριῶν. Vulva ex majore ejus facultate eſt nervoſa, compo- ur enim non ſolum ex nervis, ſed & venis & arteriis, quia ta uterus valde dilatari & contrahi poteſt, quod nervoſa- m partium proprium & familiare eſt. Interim tamen non ſolute negamus quoque carneam uteri ſubſtantiam, quip- totum uterum conſtare ex duabus tunicis inter ſeſe ita in- rmatis, ut chartarum villis ſint perſimiles, ex Anatomica ctione ſcimus, nimirum externa & interna: Interna car- a, denſa, mollis & rubicunda eſt, externa vero tunica per- cta, dura, levis & candida.

§. X.

Autorem autem primarium in noſtra ægrota eſſe Ute- m, id expreſſe & pulchre quoque indicat *Hippocrat. lib. περὶ*

παρθενίων, quod huc ponere & legere admodum neceſſarium duximus, verba ejus ſunt valde ponderoſa, ſymptomata enim fere omnia in caſu hoc occurrentia, & quæ in noſtra ægrota jam ſunt recenſita, innuunt: Αἱ παρθένοι ὁκόσῃσιν ὥρῃ γάμῳ παραν δεδμέναι, τοῦτο μᾶλλον πάσχουσιν ἅμα τῇ καθόσῳ τῶν ἐπιμηνίων πρότερον ἢ μάλα ταῦτα κακοπαθέουσαι. ὕστερον γὰρ τὸ αἷμα ξυλλάβεται ἐς τὰς μήτρας ὡς απορευσάμενον. ὁκότ ἂν δ τὸ σῶμα τῆς ἐξόδου μὴ ᾖ ἀνεσομώμενον τὸ δὲ αἷμα πολὺ ἐπιῤῥέῃ, διά τε σιτία καὶ τὴν ἄυξησιν τοῦ σώματος, τυνικαῦτα ἀνάγκη ἔχον τὸ αἷμα ἔνερθεν, ἀναίσει ὑπὸ πλήθεος ἐς τὴν καρδίαν, καὶ ἐς τὴν διάφραξιν· ὁκόταν δ' ἂν ταῦτα πληρωθέωσιν, ἐμωρώθη ἡ καρδίη εἶτα ἐκ τῆς μωρώσιος νάρκη· εἶτ' ἐκ τῆς νάρκης, παράνοια ἔλαβεν. ὥσωερ ὁκόταν καθημένου πολλὴν χρόνιαν, τὸ ἐκ τῶν ἰσχίων καὶ μηρῶν αἷμα, ἀποπιεχθὲν ἐς τὰς κνήμας καὶ τοὺς πόδας, νάρκην παράχῃ. ὑπὸ δὲ τῆς νάρκης, ἀκρατεῖς οἱ πόδες ἐς ὀδοιπορίην γίνονται ἐς ἄν ἀναχωρήσῃ τὸ αἷμα ἐς ἑαυτό. ἀναχωρέει δὲ τάχιστα, ὁκόταν τις ἐν ὕδατι ψυχρῷ τεγγέπωδὲ ἄνω τῶν σφυρῶν· αὕτη μὲν οὖν ἡ νάρκη εὐήνοι· ταχὺ γὰρ παλιῤῥόει, διὰ τὴν ἐθύτητα τῶν φλεβῶν. καὶ ὁ τόπος τοῦ σώματος οὐκ ἐπίναιος· ἐν δὲ τῆς καρδίης καὶ τῶν φρενῶν βραδέως παλιῤῥόει. ἐπικαίσιαι γὰρ αἱ φλέβες καὶ ὁ τόπος ἐπίναιος· ἔστε παραφροσύνην καὶ μανίην ἕτοιμος· ὁκόταν δὲ πληρωθέωσι ταῦτα τὰ μέρεα καὶ φρίκη ξυμπυρετῷ ἀναίσῃ πλανίτας τοὺς πυρετοὺς καλέουσι.

Virgines, quibus prope nuptiarum tempus inſtat, ut viri conjungantur, iſtud ſub menſium defectum magis experiuntur, cum antea his malis non admodum conflictarentur. Poſtea enim ſangvis in utero continetur, veluti qui effluere debeat. Cum igitur exitui via minime pateat, copioſus autem ſangvis per cibos & corporis incrementum affluat, tunc ſangvis effluvio carens, propter copiam cor & ſeptum transverſum reſilit. Ubi igitur hæc oppleta fuerint, cor obſtupeſcit, indeque torpor, & ex torpore dementia invadit. Non ſecus, ac ſi quis diutius ſedeat ex coxis & femoribus tibias & pedes depreſſus ſangvis, torporem adfert, ex qu

ped

des ad ingrediendum impotentes redduntur, donec sanis ad se reverterit, qui celerrime recurrit, si steterit in aqua gida, quæ malleolos superet. Hic igitur torpor facile rellitur, cito enim propter venarum rectitudinem recurrit, cusque hic corporis inter præcipuos non habetur. At ex rde & septo transverso s. diaphragmate tarde recurrit cum næ obliquæ sint, & locus præcipuus, & ad delirium & insam opportunus. Cum autem hæ partes oppletæ fuerint, am horror cum febre irruit, febres inerrantes appellant. deoque ex his satis abundeque videmus, quomodo viscera imæ, secundæ & tertiæ, ut taceamus Helmontii viscera artæ, quintæ vel sextæ concoctioni sint destinata, ut sunt r, epar, lien, ventriculus & reliqua, ni vitium hoc in prima, ulto minus in secunda & reliquis, coctione corrigi possit, m partes humorum multæ impuræ, crassæ, viscidæ & tarcæ magis magisque coacervantur ab ingurgitatis cibis acis & duris, quæ, si mixtio sanguinis cum illis peracta obstruionem meatuum & pororum causant, colorem vividum & seum exeunt & abigunt, & ex adverso coloris pallidi & vi- si in cute qualitatem referunt hac ratione, ut febris exinde iri possit, color enim, ut faciei, ita totius corporis testatur oque de statu sanguinis, hinc, subjugatis particulis oleosis lsamicis, a menstruum obstructione fit febris alba.

§. XI.

Subjectum adæquatum s. *secundarium* & *minus principale* totis machinæ microcosmicæ habitudinem esse dicimus, in prisautem sunt facies & oris labia, ut & collum & oculorum alpebræ, quia virgines utplurimum cute rariori sunt prædie, curam enim illarum tantum adhoc directam quotidie xperimur, quod manus, faciem, & collum nudum, tenerus & rarius lubenter amare soleant, & hanc ob causam ad borem difficilem & rudem difficulter moveri possint, æstio quoque tempore in solis umbra ad pulchritudinem & for-

nam faciei non mutandam ſedere ſoleant. Sic quoque partes hæ præreliquis corporis pallidum & fœdum colorem ac ſe facile trahunt; Obſervatur autem hic color pallidus & vitioſus non ſolum in virginibus, ſed & in juvenibus ſæpiſſime caſtis, pudicis & venerem nondum expertibus. Novimus enim quendam Studioſum, qui præſertim tempore Autumnali ita pallidus in facie evadebat, ut longum per temporis intervallum colorem huncce non ſine moleſtia ſumma patiretur, ſi vel maxime appetitus ad edendum & bibendum ſemper illi eſſet, & alios labores Academicos expedire poſſit nihilo tamen minus interdum triſtitiam & anxietatem cordis ſentiebat, quod autem lucubrationibus continuis & vigiliis nimiis, præſertim poſt prandium & cœnam ſumptam ſtatim factis ſtudiis, & hinc inde ſubſecutæ coctioni ventriculi & vaſorum lymphaticorum & meſaraicorum obſtructioni merito adſcribamus.

§. XII.

Progreſſum facimus ad *cauſam immediatam*, Ἀδύνατόν ἐστ εὑρεῖν τὴν θεράπειαν αἰτίαν μὴ διαγνώκότας πρότερον τὴν νοσοποιο impoſſibile enim eſt curationem invenire, niſi morbi effi ctrix cauſa prius ſit comperta, quam autem in definitione po ſuimus depravatam corporis nutritionem, a ſangvine variis humoribus, i. e. craſſa, viſcida, acri, ſalſa, acida, auſtera que lympha, ſive ſero connexo & permixto, originem ducen tem, quæ grumeſcentiam, & quandoque immodicam effer veſcentiam ſangvinis ob heterogeneitatem iſtarum partium ita inducit, ut virginum corpora cum colores nativi, vividi & floridi in pallidum lividum mutantur, mollia, laxa & ſubtumida redduntur, inpr. oculorum palpebræ & facies inflantur, ut in noſtra ægrota id obſervavimus, & ſic colo carnis in mutationem ſubit magnam ad humorum variorum colorem, unde mirandum haud nobis eſt, quod varia ſymptoma

omata gravissima, affectu ipso fere periculosiora, infra bre- explicanda, in hoc malo sint enata.

§. XIII.

Mediatæ proximiores Causæ sequuntur, quæ sunt humores gidi, pituitosi, salsi, acidi sangvinique admixti & omnem uditatem, impuritatem & obstructionem in corpore toto icientes.

§. XIV.

Hactenus e classe Causarum cognitis istis, quæ immeata & ex *Rerum Naturalium*, *Nonnaturalium* & *Præternaturam* copia, quæ abunde depromuntur, ut pedem figamus, or- & ratio methodi requirit.

§. XV.

Inter Naturales Causas (1.) *Temperamentum sangvineum phlegmaticum* primarium obtinet locum, quod quidem alias imum sibi relictum optimum censetur, ast putredini maxie obnoxium quoque est, quia phlegmaticum ad humores mulandns & generandos crassos, acidos, viscosos & salsos issimum esse dicitur, præsertim in sexu virgineo & fœmio laxas habente carnes, uti enim præ viris mulieres & virues serosiores pituitosiores & frigidiores æstimantur utplunum, adeoque errore Diætæ insigni apepsian Ventriculus ncipere & qua postea sangvis mixtus humoribus crudis & cosis hoc malum pallidum inducere potest.

§. XVI.

Dispositio (2.) *adscititia* & *acquisita*, multæ enim virginum veniuntur, quæ videntur chlorosi laborare, facie semper ilum & quidem ab infantia prima existente & aspiciente llida & livida, & nullo unico signo in facie coloris vividi & ridi unquam observante illarum; attamen sanæ sunt & na-

tura

tura nullius morbi expers, interim facili negotio hunc a
ctum bene aſciſcere poſſunt a talibus humoribus phlegm
cis præ aliis, coloris enim albi facilis tranſitus eſt in pallid
& lividum, niſi in rebus nonnaturalibus inprimis obſerv
velint Diætam ciborum & potus ordinatam, quia potentia
actum induci poteſt, ut in noſtra virgine factum, etenim
rentes nondum laborarunt hoc affectu, adeoque nul
Diſpoſitionem adeſſe exiſtimamus hereditariam.

§. XVII.

Ætas (3.) ſuum addit ſymbolum, cujusmodi in virg
bus annus pubertatis eſt, in virginibus enim adultioribus
noribusque, ſive menſas eruperint, ſive jam rupturi ſint,
ſertim quando aliquarum voluptatum & amoris illecebris
retiuntur, vividus & rubicundus color faciei diſcutitu
areſcit, contra vero pallidus & lividus in illis inducitur &
creſcit.

§. XVIII.

Sexis (4.) adeſt, competit hic affectus πρώτως virgin
viro maturis, poſtea vero viduis & maritatis ſterilibus, m
me & frequentius pulchrioribus, rarius autem choleric
deformioribus, quia conſtitutioni illarum ſangvis craſſio
nus nocet, ex ejusmodi aſſumtis ſangvinis craſſioris na
reſpondentibus, aliquam moleſtiam perſentiſcat, non ta
ſemper corripiantur, quippe alimentum alito ſimile uſurp
de pulchrioribus contrarium concludendum, legi de his
retur ulterius *Rodericus de Caſtro lib. 2. de morb. mul. c. 5.* D
rorum ætate & colore pallido dicere quid, non eſt hujus
nec quadrat ad hunc affectum noſtrum commode.

§. XIX.

Verumenimvero maxime attendi merentur *Cauſæ*
naturales, quarum data anſa externus error diſpoſitione
po

rentiam in habitum & actum magis deducere, & corpus
ostrum valde immutare poteſt alterare, quas communi or-
ne ratione modi agendi & afficiendi, quatenus pravo uſu
ceſſu vel defectu, poſitive vel privative ſ. κατὰ θέσιν ſive
ſ. ἄφεσιν, primario vel ſecundario peccantes deſtructionem
achinæ microcoſmicæ inferre valent, recenſere licet, di-
ngvendo & dividendo illas in internas & externas, vel quæ
tra, aut foris adveniunt, & quæ a nobis ipſis vel intrinſece
oficiſcuntur; illæ ſunt duæ priores, ut aër, cibus & potus;
vero ſunt poſteriores quatuor Nonnaturales, ut ſomnus
vigiliæ, motus & quies, excreta & retenta, & animi deni-
e pathemata.

§. XX.

Aër in ordine primo gaudet loco, cum menſe Sept. &
mpore autumnali plus juſto frigidior, humidior, aut plu-
oſus & ventoſus eſt, quam tempore æſtivo & hyemali, non
um exceſſus ſui notam & characterem internis viſceribus
quidem præ aliis utero, ventriculo & pulmonibus, ſi puta
poſitio æqualis reperiatur viſcerum, imprimit, ſed & ſæ-
ſime in iſtis, quæ eo tempore, quo menſtrua ordinaria flu-
m ſuum habent, aëris inæqualis, i.e. frigidioris, humidio-
, aut pluvioſi, ut ſupra diximus, conſtitutioni ſeſe com-
ttunt, omnem menſtrui ſangvinis evacuationem & purga-
nem ſupprimit unde *Hipp.* de anni temporibus, quæ mor-
s periculoſos excitare & producere poſſunt, & corpora no-
a immutare, recte ſcribit *ſect. 3. aph. 1. & 19* αἱ μεταβολαὶ τῶν
ὡν μάλιϛα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι
αλλαγαὶ, ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος; tempeſtatum anni muta-
nes potiſſimum morbos pariunt & in ipſis anni tempeſta-
us magnæ mutationes frigoris & caloris; Νοσήματα πάν-
μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται. μᾶλλον δὲ ἕνια καθ' ἑνίας
τέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται. Morborum genus omne
nibus anni temporibus exiſtit, ſed tamen eorum alii cer-
anni temporibus facilius exiſtunt & ingraveſcunt. Et

§. 4. Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁτὲ μὲν θάλπεϛ. δὲ ψύχος γίγνηται, φθινοπωρινὰ τὰ ιϛσήματα προσθέχεσ χρὴ. In ſingulis anni partibus cum eodem die modo ca ris, modo frigoris dominatu cœlum tenetur, autumna morbos expectare oportet. Additur quoque, quod tu temporis fructus horarii utplurimum ſint maturi, & in co tanta apud plurimas virgines & mulieres quoquè inger tur, qui non poſſunt non fermentum Ventriculi deſtruc concoctionem perturbare, cruditates inducere & coacer se, totumque corpus ad hanc diſponere labem.

§. XXI.

Secundum habet locum *Cibus* & *Potus* pravus, cui aut haud ſatis ſuperque notum & perſpectum eſſe, quant chloroſi ſive febri albæ occaſionem & moleſtiam det & cr nullus erit, arbitremur; præterea etiam, quod multæ vi num, quibus Deus omnipotentiſſimus formam pulchritu nis in facie ad juvenes magis placendos & ab illis laudan haud donavit, in morbum ipſum incidant & ſimul peccat magnum committant, dum rebus noxiis & periculoſis & corpus & partes reliquas mutriendas ineptis fruantur, c medunt enim cretam, terram, calcem & ſimilia, & bibun cetum acerrimum ad abigendum ex facie colorem vivid & inducendum album, juxta ſententiam vulgarem virgin pulcherrimum; & lac agitatum, ut floridum, rubicundun naturalem a Deo ſapientiſſimo, Conditore omnium rerun piis co ceſſum, perderent colorem faciei, quippe ruſtic eſſe rubeum in facie referunt. Exemplum narratum n fuit a quodam Amico, cum in Academia Jenenſi Studior gratia me commorarer, virginem primariam alias pulch & piam ibi fuiſſe, quæ colorem faciei album ita amabat, quoque illum acquireret ſtatim, cupidiſſime commedit t tam cretæ quantitatem, ut voti quidem compos brevi fa fuiſſet, aſt & ſimul chloroſi laborare incepiſſet cum m

ſtru

ruorum ſuppreſſione, & vitam cum morte commutaſſet. urimæ etiam virginum & viduarum cibos acidos, & viſci- os, aut muriaticos in maxima quantitate Ventriculo inge- nt ædeo, ut fermentum illius acido ſalinum obruatur, Ven- iculus ipſe gravitetur & labefactetur, ut cruditates, obſtru- iones, & inde morbi exiſtant, dicitur autem ſecundum ommune proverbium: Ne quid nimis. Et divus *Cous* no- er inquit *lib. de Vet. Med. c.24. t.20.* Ἔνι γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ πι- ὸν, καὶ ἀλμυρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ ὀξὺ, καὶ στυφνὸν, καὶ πλαδαρὸν, ὶ ἄλλα μυρία. Ineſt enim in homine & amarum, & ſalſum, & ulce, & acidum, & acerbum, & fluidum & alia infinita, quod mnino de ſero valet & ſangvine, allegavimus id maxime, uippe in virginibus plurimis in cibis ingerendis acidis, ſal- & muriaticis nulla obſervatur mediocritas, nullumque apus, propter menſtruorum purgationes & evacuationes; otum quidem hic illud:

Vult acidum Stomachus, pulmo dulce, hepar amarum.

t, ſi modo cum grano ſalis id accipitur & cætera reſpon- nt. Valent multo potius cibi γλυκροὶ, nutribiles, dulces, me- ocriter aromatiſati, quippe nutriunt corpus, nutritio au- m eſt repletio abſumti. Potum quod attinet poſt ſaltatio- m & motionem nimiam ſumtum frigidum, hunc affectum multis ſymptomatibus graviſſimis inducere non poteſt n, & quidem ut in hiſtoria & paſſim jam recenſuimus, illa ala inducere. Et quidem fuit hauſtus cereviſiæ triti ex agnus frigidus; multo potius cereviſiam frigidam ad nacem breve per tempus ponere & a motione ulteriori ni- o & ſaltatione abſtinere debuiſſet ægra noſtra, & poſt- am de ſua frigiditate aliquid remiſit, deinde in uſum tra- potuiſſet; iſtudque ſine ullo ſanitatis præſentis diſpendio; t tali modo, quemadmodum factum eſt, ſpiritus & humo- poſt hauſtum ſtatim diſſipati, digeſtio & concoctio cibo- m in Ventriculo perturbata, fermentum Ventriculi ab hu- ditate frigida & largiori, vel ut rectius loquar, ſuperfl á

peſſundatum, & nimis fluidum redditum ſalia in M Sgvir
nimium diluta ſunt, & ab iis inertibus factis ſulphur non
bito modo expanſum eſt, facile & intra breve temporis ſ
tium noſtra ægrota, quæ antea optime ſana erat, in mome
periculum ſubitanea ſpirituum & humorum alteratione
portaverat, & inde graviſſimas mutationes in corpore exp
ta fuerat, & pallidum colorem faciei ſive chloroſin cum ſy
ptomatibus gravibus ſibi attraxerat; alias experientia p
bari poteſt, ipſam mortem inſecutam penes multas poſt
tum frigidum celeriter inhauſtum & ingurgitatum a ni
corporis motu, & hinc calore vehementiori excitato eff

§. XXII.

Sequitur *Motus*, qui *moderate* inſtitutus coctionen
Ventriculo, calore temperato acceſſo & propulſione &
ſipatione per corporis poros & meatus ſuperfluitatum
dundantium fuliginoſarum promovet, & appetitum a
debito modo, ſpiritus & humores in ſua activitate con
vat; *Intempeſtive* vero & *exceſſive* inſtitutus, imprimis ſtat
paltu factus motus ad ſaltandum, ſicut in ægrota noſtra,
ritus diſſipat, in celerem motum cordis ducit, multam in
ducit cacochymiam, ἀπεπψίας Ventriculi, palpitationer
anxietatem cordis, uterum aſſurgentem, febrim aliaque
la efficit. *Defective redditus*, ſive *intermiſſus motus*, verbo &
quemadmodum multæ virgines teneriores inveniu
quæ vitam ſedentariam amant, totum per diem fere &
pus ſuum plumulis affixæ, nendo, fila trahendo, vel n
garriendo quoque aliisque negotiis pluribus conſum
tunc malo fores aperiunt, ignavia enim corpus hebetat,
mores calidos ſupprimit frigidos & pituitoſos exaltat,
autem firmat, circulationem ſangvinis promover, alian
utilitatem corporis totius creat, ut ſomnum efficit ſvavi
de nocte imprimis, id quod veriſſimum ſit, filiæ ruſtic
exemplum nobis præbent haud exiguum, laboribus ſe

ditæ motionique, quarumque faciei idcirco videtur flori-
s & vividus color, quemadmodum præter ocularem in-
ctionem *Hipp.* ipse fatetur, cum docet, cutis efflorescen-
s se habere, prout humores, a quibus descendunt, se ha-
erint; rarius a. pallidus, nulla murmura, nullos ructus,
llam cephalalgiam, nullam inappetentiam, cordis palpita-
nem, & anxietatem, & sic porro ob laborem totum per
e diem expeditum sentiunt; uti enim otiosam & seden-
iam vitam habet suspectam jure merito *seca. Stagiritæ Ari-*
elis, omnium Philosophorum Principis lib.4. de Generat. Animal.
.6. quippe ructus excitat e Ventriculo, humores reddit
pidos, viscidos & glutinosos, pituitam in corpore & primis
s adauget, qua adaucta in Ventriculo, utero & intestinis
culatio sangvinis impeditur, spiritus supprimuntur, &
loros cum symptomatibus variis, ut vomitu, menstruo-
emansione aliisque inducitur. Quieti quoque associa-
otium nimium & intempestivum, cachexiæ virgineæ pro-
omus & promicondus, morbus familiaris illis virginibus
primis, quæ cuticulam curant & celsa dominantur in aula;
æterea ad venerem illicitam, sive ad lasciviam & mala inde
ata alia impellens & concitans, juxta Poëtæ illud:

Otia si tollas, periere cupidinis arcus:

§. XXIII.

Somnus & *Vigiliæ* non parum conferunt ad affectum no-
um, & ob summas in corpus nostrum alterationes maxime
sanam vel ægram vitam faciunt. Et quidem Somnus τῶ
τρὶς μᾶλλον γενόμενος plus justo institutus, quippe nativum
rporis calorem habetando, concentrando & dissipando di-
ersimode cruditates & obstructiones inducit, & præcipue
gentem excrementorum copiam in utero coacervat, ibi-
e supra terminum consvetum retinet, colorem sic in facie
ficit & consequenter in toto reliquo corpore pallidum &
itiosum: *Abruptus* autem *somnus*, sive *Vigiliæ*, ultra motum
orpus non tantum cale faciunt, verum etiam diutius, quam

par eſt, protractæ ſpiritus conſumunt, omnesque corpor
coctiones impediunt.

§. XXIV.

In huncce ordinem recenſentur *Excreta* & *Retenta*; I
Menſtruorum evacuatione denegata, quantum hoc malu
auget, inferius paulo accuratius & expreſſius dicturi ſumu
videtur fere unicum ſymptoma eſſe, quo de reliqua depe
dent, & quidem iſtud non ſine ratione prægnanti, quia
obſtructione vaſorum uteri ſangvis impurus, acidus & co
ruptelæ & putredini valdopere deditus rurſus tendens ad
mnes viſcerum partes penetrat & extendit ſe; tollitur eni
obſtructio illorum, & hinc fluxus menſtruorum aperit
purgatione, tollatur quoque chloroſis cum ſuis ſymptoma
bus; interim tamen quoque evacuationes in hoc caſu hum
rum pituitoſorum, acidorum & juxta *Chimicorum* ſententia
ſalſorum & tartareorum, aliorumque per alvum non ſunt i
termittendæ, ſed juſto tempore inſtituendæ, alias tetros fe
tidosque de ſe ſpargunt vapores unde ſangvinis purpu
deperditur. Evacuationes aliæ per venæſectionem, vel p
narium hæmorrhagiam, ſi nonnunquam poſterior evacuat
ſponte natura fiunt, adjumentum haud difficile porrigit
levamen.

§. XXV.

Concluſionem tandem *Rerum Nonnaturalium* faciunt
nimi pathemata, ut ſunt Triſtitia inpr. quæ multum tribuit
hanc labem, ſi ſcil. virginibus viro maturis, ut ſæpe fieri ſol
a viris & juvenibus quibusdam factæ perſvaſiones, promi
ſiones & verba alia multa haud ſufficere videntur & ſatisf
cere, ſed viris, aut juvenibus nubere cogitant, facili negot
in triſtitiam & mœrorem incidunt, ſi promiſſa illis nulla r
tione ſervantur, quem aliquando ſequitur quoque Ira, qu
ſi excedit, affectum hunc virgineum producere capax e

n excludendæ ſunt cæteræ animi paſſiones, ut ſunt Ter-
, gaudium nimium & voluptas illicita, quæ ex *Hippocratis*
ato aureo fere ſemper hujus chloroſeos cauſa exiſtit, qua-
non raro uteri furor & inſanus conjungatur amor, citra
ntis conſilium de re amata decenter ſuſceptum mentem
turbant & calorem præternaturalem ita excitant, ut con-
uenter inde febres aliaque oriantur neceſſe eſt vitia, ne
amus de *pudore*, ob quem Virginibus quibusdam menſtrua
arunt; & poſtea in cachexiam virgineam incidere illæ;
ura propter quarundam virginum colorem turpem, de-
nem & lividum expellendum & curandum, quomodo ex
erſo pulchritudinem vel naturalem, vel adſcititiam, i. e.
tam in facie, collo, manibus aliisque partibus acquirant,
exui maſculino eo melius haud diſplicerent, cordis ipſius
ietatem hancque labem aliaque plura expertæ fuere poſt-
ue exeſionem induxere; Aliquando innatus ſtimulus ad
erem ſerio amplexandam, maxime vero, ſi antea conti-
tiæ nimiæ carceribus, ac par eſt, fuerit conſtrictus, me-
holiam quoque excitare poteſt, quia amor inſanus cum
affinitatem habet, objecto determinato, quod res eſt ama-
, ab illa differens.

§. XXVI.

De Rebus N. N. dixiſſe ſufficiant, tandem *Res Praterna-*
les adgreſſuri ſumus, quæ inprimis ſunt viſcerum, alimen-
m coctioni & depurationi deſtinatorum intemperies
ida & humida vel pituitoſa, uterus quoque frigidior, &
in virgine noſtra ægrotante menſtruorum alias ordi-
& tempus ad fluxum conſvetum probe obſervato-
, jam evacuatio ſuppreſſa; quibusque conjungamus et-
febrim continuam & cachexiam virgineam, ſive malam
us corporis conſtitutionem & habitum.

§. XXVII.

Ex his autem cauſis ſupra jam laudatis varia ſymptoma-

ta

ta morbo virgineo fere graviora enata ſunt, ut (α) *Menſium ſuppreſſio*, a craſſitie, aciditate, viſciditate & glutinoſitate ſanguinis, quæ diætam inordinatam & motum nimium in ſatiando & hinc potando affectum graviorem, magis diuturnum & periculoſum reddiderunt, quippe obſtructio magni uteri & vaſorum videtur non minima cauſa, ſed ξυμφορὴ τ σων μυρίων τέ καὶ κακῶν morborum infinitorum malorumq congeries. Sic *Ariſt. lib. 2. περὶ ζώων γενέσεως cap. 4.* dicitu Μὴ γιγνομένων, ἢ πλειόνων γιγνομένων βλάπτει, ποιεῖ γὰρ ἢ σις, ἢ σωμάτων καθαρέσεις. *Si non ſit purgatio puta menſtrua, immodice ſit, damnum evenit. Aut enim morbi oriuntur, aut cor emarceſcit & extenuatur*; Et *Cous noſter divus*: τῶν καταμηνίων γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστερῆς ξυμβαίνουσι νοῦσοι. *Menſibus non fluentibus, morbi ex utero contingunt.*

§. XXVIII.

Anxietas (β) *& Palpitatio Cordis*, quæ nil aliud eſt, quam ſpecies motuum convulſivorum, quos ſangvinis vitium quando is ipſe vel quantitate, vel qualitate peccat, cordi moleſtum producit. Illud v. accidere ſolet in plethora poſt menſium, ut hoc loco evacuatione ſuppreſſa, ſiquidem incrementum, & heterogeneitatem patitur ſangvis, adeoque ejusd pondus accreſcit, intendit ad Cor, gravat & anxietatem reddit, id agendum, ut grumeſcentia illius & obſtructiones tollantur & ſic liberior ſangvini tranſitus concedatur, quo fac poſtmodum natura ſponte ſeſe exoneret & abundant ſangvinis copiam & heterogeneitatem libere deponat.

§. XXIX.

Color (γ) *faciei aliarumque pallidus*, a partibus ſulphur ſeroſis, frigidis, acidis & aliis exaltatis & prædominium a ctatis reſultans. *Dolus* (δ) *capitis* a particulis ſangvinis ſa acribus, calidis aliisque mixtis ab utero & venis plurimis grandiſſimis illius copia & grumeſcentia ſangvinis hetero

complentibus, & ad caput ob cenſenſum & κοινωνίαν valde dentibus, totum occupantibus caput, venas cerebri præ- im capillares & ibi pariter dolores cauſantibus creberri- quare *Hippocrat. 6. ejusd. comment. 1. t. 2.* Ὁκόσοισιν περὶ ην ὑστέων ὀιδήματα ἐις καρηβαρίην τρέπεται κατὰ τὸ βρέγμα ὀδύ- άλισι; *quibus ex uteri Tumoribus in capitis gravitatem per- atio fit, in ſincipite dolores.* Et iterum *lib. 2. prædict. argum 37.* bus *colores, dum juvenes ſunt, pravi ſunt ad multum tempus & inentur, non tamen morbi regio modo, bi viri ſint, ſive fœmina vel ines, caput dolent.*

§. XXX.

Gravitas (ε) *& levis ventriculi intumeſcentia* adeſt, ob hu- es varios ſangvini admixtos; ab utero quoque ad Ven- ulum per conſpirationem unam affectantes; Etenim ſan- reſpectiva ſua immobilitate motum circularem tardat, ando in vaſis plus minus ſtagnat & grumeſcit, ſtagnando & grumeſcendo gravat, & fibres carnes & nerveas plus to modo replendo partes in tumorem attollit, & ſic pro- cohærentiam, intervenientibus nervis Ventriculus & munionem cum meningibus cerebrum ipſum cum triſti nium ſenſuum ſenſatione diſcutit, h. e., vapores ex illo e- entes & prorumpentes acres, imo non raro occulte quo- & acidi & flatuoſæ exhalationes ad caput dimittentes halalgiam in præcedente paragraph. jam illuſtratam ex- t.

§. XXXI.

Hinc *laſſitudo* (ζ) *totius corporis* ob ſupra dictam ipſam vitatem partium partim, partim ob ſpirituum animalium tum inordinatum & obſtructionem a ſangvinis particulis rogeneis & ineptis exiſtit. *Difficilis* (η) *reſpiratio* poſt ionem corporis facilem ob ſangvinis, ſicuti in reliquis ibus corporis, ut taceamus partes ventris inferioris ob- ctionem & intumeſcentiam glandularum illarum, mo-

tum diaphragmatis reddentem difficiliorem, ita in hac parti motum circularem auctum, qui etiam per pulmones in ma jori copia transire cogitur, ibi ob sui consistentiam crassio rem & venarum angustiam nonnihil ille hæsitat; hinc arte riarum & venarum dilatatio & extensio, radicum vero tra cheæ compressio & constrictio & per consequens exinde a ris interceptio & difficilis respiratio.

§. XXXII.

Pleuritis (♃) occurrit in hoc affectu virgineo, ob diffe fionem nimiam a parte membranosa factam & sangvine aci acido, falso ad pleuram per *ῥευματισμὸν*, dilatationem & ag tationem ille lancinavit membranam & dolorem causav punctorium, nervosis partibus ob sensum exquisitissimu essentialem. *Febricula* (ι.) *continua* cum *horrore* & *frigore l.* præsertim tempore antemeridiano ægrotæ nostræ molesta tat, quia simul calorem quoque se sentire querebatur; *Con nua* erat nostra sententia, quamvis tempore antemeridia magis infesta pro periodica haberi poterat, tali nimirum, qu nunquam omnino intermitteret, sed tamen quotidie ex cerbationem quandam haberet, ideoque nec erratica ve dicenda, quoniam exacerbationis tempus antemeridiant semper observabatur, neque incertum erat, neque quotid na proprie sic dicta, hoc est, qualis vulgo describitur; si maxime quotidie paroxysmum quendam haberet, ipsa er multo potius continua & quotidie crescens erat. Neque pr prie inter lentam febrim annumerari potest, licet colorib cæteroquin pallidis plerique adsignent ex levi putredine dissolutione humorum pituitosorum, crassorum, viscidoru acidorum & frigidorum deducentes; Ejusmodi ad hecti magis referendas putamus, quæ febris autem Chlorosi morbo virgineo annectitur, ab hectica toto die multifa differre videtur, febrem in virgine nostra ægrotante ort duxerimus a sangvine impuriori partim restagnante &

tredinem cauſante, partim ad cor retro meante & reſiliente per hepar & lienem, obſtructo antea menſtruorum exitu: horrorem autem comitatur, aut ſequitur febris aut calor præternaturalis, aſt calor nullus accedit, quod ne putredo vel diſſolutio quædam ei ſucco quidem advenerit; ita dicendum eſt de frigore ſummam cutem tenente & obſervante, quod a facultate excretrice propellitur, a particulis nimirum humorum heteroogeneis.

§. XXXIII.

Appetitus (*x*) *depravatus* quoque inter ſymptomata graviſſima non infimum habet locum, qui a fermento acido, ſalſo & pituitoſo Ventriculi oritur & inde debilitatem ita cauſatur, ut ulterius in actione ſua & quidem coctione icte perfecta impediatur neceſſe eſt. Nam licet acida, potiſſimum aromatibus vigorata appetitus primarii reſtauratores videantur, ſi nulla alia adeſſet cauſa, vel materia vitioſa nimirum appetitum impediens, quam privativa illius fermenti naturalis Ventriculi, hæc nervos ejus blande quidem afficiant, glandulas ſtringant & irritent & ſic officii ſui archæum commonefaciant; nihilo tamen minus appetitum quoque ultra modum exaſperant ex aſſumtis non raro copioſis, uti hoc caſu in ægra noſtra, acidis & acribus, ut ſic enormiter aucto hoc acido, perierit appetitus naturalis neceſſe eſt, in ſtomacho nempe balſamico calore ſuo deſtituto & per conſequens ad concoquendum prorſus inepto; unde dum humorum crudorum & pituitoſorum & craſſorum copia in prima culina colligitur, hæc una cum ciborum male coctorum reliquiis ibi non amplius pro ſuſcitando naturali edendi deſiderio blandam preſſuram, ſed dolorem nervis potius infert, gravitatemque & intumeſcentiam Ventriculi ipſius levem cauſſat.

§. XXXIV.

Ructus (λ) *acidi, a calore*, reſolvente humidum, ſed reſpective

ctive debili Ventriculi, resultante & exuperante acido, visc
do, laxitate & illius *ἀπεπσία* exorti sunt, & a mensium qu
que, regurgitantibus humoribus nimirum heterogeneis a
Ventriculum & primas vias alias, evacuatione suppressa;
cidos diximus cum *epitheto*, ad differentiam ructuum nidor
sorum a sapore & odore, quando particulæ acidæ, salinæ, n
trosæ, vel austeræ & ponticæ aliis humoribus commistæ
conjunctæ sunt, unde tales consurgunt similes ructus, qu
lis enim humor, talis flatus, qualis flatus, talis quoque ructu
Vomitus (*ω*) itidem tales, ructus fere affectus æmuli, uti eni
in ructu constringitur Ventriculus, sed minori impulsu,
expellendam materiam supra dictam vaporosam, nitrosa
acidam & similem instar utriculi inflati, sive magis vacui; i
hic in Vomitu constringitur Ventriculus & contentam m
teriam heterogeneam sursum, toto imperu annisus, ut extr
dat molestiam, humores, instar utriculi cujusdam repl
compressus, in ægra nostra exorti sunt ab humoribus acid
saporis vitriolici instar, bili quoque commiscibilibus aliisqu
dum archeus Ventriculi, officii sui memor, adjuvare seipsu
& extra pariætes suos eliminare materiam onerosam & inu
lem cogitat, adeoque per os, quæ molesta sunt, ejicit.

§. XXXV.

Pulsus (*υ*) *celer* & *frequens* adest ob particulas activas d
pressas, magnam in corde effervescentiam non causantes, u
de contractio, quæ alias longior foret, evadit brevior, qua
pulsus celeritas; pulsus *frequentia* autem propter partes sangv
nis crassas, viscidas, acidas aliasque partim, partim propt
spirituum cor moventium defectum, tota Massa sangvinea
contractione cor ingressa per dilatationem in arterias hau
propellitur, unde fit nova cordis dilatatio ad sangvinem in
plendum cor intrantem. *Urina* (*ξ*) apparet in ægra nost
alba, *crassa* & *mucosa* ob humores serosos & frigidos emine
tes inque toto corpore prædominantes, & sangvinis oleos

par

articulas & ſulphureas & volatiles balſamicas depreſſas & ubdominantes, dum aucta humiditas etiam in corpore hu-mano de ſtatu ſeri & ſangvinis quoad urinam teſtari poteſt.

§. XXXVI.

Adſoluta ſic hactenus Cauſarum, tum immediatæ, tum ediatarum proximiorum, tum remotiorum, & quidem ul-imorum ex rerum naturalium, nonnaturalium & præterna-uralium fonte & pariter ex his cunctis ſymptomatum in hi-toria recenſitorum explicatione & illuſtratione ſatis proli-a, ut nos convertamus ad hujus affectus chloroſeos, ſive norbi virginei *differentias* ratio & neceſſitas requirit, qui e-im bene diſtingvit, bene etiam docere & curare creditur, uippe haud parum in docendo, inprimis autem in curando, tilitatis præſtabunt, itaque proponemus more uſitato ratio-e *Generis*, *Subjecti*, *Cauſarum* & *Symptomatum ſecundariorum*. Quod *ratione* (1.) *Generis* ſciendum nobis venit, liquet, Chlo-oſin aliam eſſe *intenſiorem* cum colore pallido, livido, plum-eo & ſic porro, & graviſſimis ſymptomatibus ſimul; aliam *ero remiſſiorem*, ubi a naturali corporis & faciei ſtatu vix illa ecedit & ſentitur & ſymptomata non tam ſunt gravia & co-ioſa: aliam eſſe ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν σχίσει, incipientem & fientem; liam ἐν ἄυξησι καὶ ἕξει, ſive in augmento & habitu perfecto: liam ἐν ἀκμῇ in ſtatu ſ. in perfectione & *confirmatione*; aliam tiam *recentem*, aliam *inveteratam*.

§. XXXVII.

Ratione (2.) *Subjecti*, aliam eſſe *univerſalem*, quæ totam achinam microcoſmicam cum omnibus ſangvinis & ſeri co-tioni & depurationi deditis & dicatis partibus occupat: ali-m *particularem*, quæ vel infimi ventris partem ſaltim, illæſo edio ventre, obſidet; vel medii ventris partem cum infimi imul occupat, illæſa ventris ſupremi regione.

§. XXXVIII.

Ratione (3.) *Cauſarum*, aliam oriri ab errore Diætæ: liam a viſcerum obſtructionibus & intemperie, hoc eſt, liam ab extrinſeca, aliam ab intrinſeca Cauſa; aliam ab ev cuatione menſtruorum ſuppreſſa, aliam non item. T enim ſunt cauſæ, quod ſunt differentiæ, a quibus hæc l bes dependet.

§. XXXIX.

Ratione (4.) *Symptomatum ſecundariorum*, aliam eſſe cu febre: aliam ſine febre: aliam cum vomitu frequenti a n tura per ſe facto: aliam cum nauſea cereviſiæ triticeæ, ut i virgine noſtra: aliam cum inappetentia & abhorreſcent vini, aliam non item.

§. XL.

Signa cum *Diagnoſtica* tum *Prognoſtica*, nobis veniun conſideranda; ſigna diagnoſtica autem rectæ curation claves ſunt & quilibet Medicus valet in curando, quantú in cognoſcendo, ſicuti enim *Tralliani* id verum eſt: ὁ ἄριστ γνῶς, ἄριστα θεραπεύει. Non intellecti nulla eſt curatio mo bi, ſive ſignorum, ſiquidem beneficio nos nil in morborur cognitione & curatione poſſumus præſtare; Et *Galenus* lib περὶ ἰατρῦ dicit: μέν᾽ δὲ ἂν ὁ τῶν σημείων ἔμπειρον εἰκότα ἐπιχειρέη, qui ſignorum cognitionem habuerint, is ſolus rit curationem aggredietur; ſi vel maxime non inficias eamu quod diagnoſis morborum incipientium multorum Medici ſit difficilis, ſiquidem δύσκολα τὰ καλὰ, tamen eos non de terrere debet difficultas hujus doctrinæ, ſignorum puta dia gnoſticorum ſive præſentium, quæ ſtudio & exercitio dili gentiori & frequentiori acquiritur. Interea hic optandun eſſet, ſi ſemper credere Medico licet ægrotis in recenſendi iſtis, quæ præ pudore intempeſtivo ad relevanda omnia ſin

cer

cere obmutescunt partim, partim præ dedecore nimio, per-
inacia & protervitate damnosa ob patrata delicta statim in
principio ad ea enumeranda, quæ Medico ad faciliorem fe-
icioremque curationem scitu maxime necessaria sunt, ta-
men cum bona & illæsa Medici conscientia & fama, perti-
cent, ut v. g. laborant quidam virginum vel viduarum men-
lium suppressione, mittantque certo tempore famulum, vel
lium & præter urinam medicis nihil offerant, vel dicere ju-
eant quid, tantum verbis hisce, Medicus ex urina morbum
neum jam præsentem perspecturus & cogniturus est, cum
amen urina quoque fallax & nulla ratione omnes morbos
ognoscere sufficiat, sit juxta illam pulsus, si præsens Medi-
us, sin vero absens, circumstantiæ aliæ plures collective sic
umptæ sunt referendæ & considerandæ, ex hisque certi
uid dijudicandum, alias Medicus facili negotio errare
oteſt cum haud parvo sui & ægroti damno; Quidam
tenim mihi ex Medicis sunt haud ignoti, qui mulieribus
ravidis fœtus inscite expulserunt; item de colore faciei
allido virginis vel viduæ alicujus non statim prædicendum,
hlorosi hanc vel illam laborare, quia notum esse arbitra-
ur, quod virgines & viduæ lascivæ & meretrices invenian-
ur, quæ in principio statim veritatem abnuunt illamque in
onfesso haud habent; sed potius dicunt, se nescire, un-
de color faciei pallidus & fœtidus oriatur, certe putantes,
rrorem in rebus nonnaturalibus, quoad extra hoc est, in
ibi & potus regimine malo & inordinato puta commise-
unt, cum tamen, non obstantibus his verbis & juramen-
is suis simul factis, illæ gravidæ sint; caute igitur est id
ttendendum, ne fama & fortuna medici sub his pericli-
aretur, sæpius enim gratiosus corporis color in virgini-
us piis & honestis, & viduis & mulieribus non gravadis
n pallidum, lividum, pariterque alium colorem ob humores
upra jam partim dictos degenerare & mutatione subitanea
gaudere soleat.

§. XLI.

§. XLI.

Signa igitur in hoc malo & ſemper a principio ejus us
que ad finem deſignantia ſunt *Pathognomonica, ratione Generi*
color totius corporis pallidus & fœditus; humores enim cru
di, viſcidi, frigidi, acidi & pituitoſi inprimis in ſangvine, i
arteriis & venis, in ductibus quoque chyliferis, vaſis ſeroſ
ſ. lymphaticis, in pancreate, inteſtinis, meſenterio & reliqu
omnibus corporis partibus peccant ob malam digeſtionem
coctionem, diſtributionem ſeparationem & expulſionem, i
viſceribus coctioni primæ, ſecundæ & tertiæ inprimis dicat
provenientem, qui poſtea ad peripheriam ducti corpor
colorem hunc ſuperius jam recenſitum machinæ microc
ſmicæ inducunt; facies quoque tumet tota propter ſangv
nem ſincerum elaſticum humoribus iſtis jam dictis commi
tum, & turgeſcentiam & effervеſcentiam mediocrem ca
ſantem, cum per ſe cutis faciei laxa & flaccida ſit.

§. XLII.

Signa Communia, ut Actiones læſæ, Excreta & Reten
qualitatesque mutatæ quoque conſideratione exquiſita ſu
expendenda; In Actionibus enim læſis, ſi puta illa nullo u
quam modo provenit ab errore externo illius partis, cuj
eſt, læſionem indicat, occurrit, appetitus proſtratus & depr
vatus, cardialgia, arteriarum pulſus celer & frequens, dol
capitis, reſpiratio difficilis, pleuritis, ſi tantum virgo noſt
ægrotans ab alio in alium locum ſe movet, vel acclivia & a
tiora loca conſcendit, febris continua, tumor ventriculi & r
liquarum ventris infimi partium aliaque plura ſymptoma
quæ in hac labe inveniri poſſunt, omnia enim non in omn
bus ſemper apparent, ſed pleraque in plurimis reſpectu Te
peramenti frigidi & humidi, vel frigidi & ſicci, vel calidi
frigidi, ut hic valet & occurrit. Multæ virgines hoc malo
borantes quoque alia ſymptomata horum jam recenſitoru
gr

graviora patiuntur, ut sunt vertigo, melancholia, convulsiones epilepticæ, cachexia stricte sic dicta, paralysis, tumor patis, lienis, pedum aliorumque plurium.

§. XLIII.

Excreta & Retenta, quæ τῶν ἐκκρινομένων καὶ ἐπεσχομένων omine prosequimur, humores principaliter spectant, quos utiles inutilesque sive noxios divisos esse constat, inutiles hic in quantitate, qualitate & motu peccantes hujus affectus januas aperiunt quoque, ut urina tenuis, alba, crassa, fundo viscida, quæ satis indicat statum cacochymicum in abitu corporis prævalere & sangvinem bonum & sincerum ctivitate sua non gaudentem in subdominio esse, adeoque irandum non est, quod totius aut partium intumescenti- ὀγκασμὸν, colorem faciei pallidum, & alia vitia cutanea ostra ægra experta fuerit; præsertim quoque pauca urina um addit calculum quippe per loca ordinaria & consveta, t per renes & vesicam paucum urinæ, multo minus insensiliter per cutis poros ob humores frigidos, viscosos & glunosos eliminatur; Inutiles etiam humores retinentur in orpore ultra terminum consvetum, quando menstrua penius sunt suppressa, & coacervantur & gravantur, siquidem terus idcirco a Jova sapientissimo, Fabricatore mundi olymique condito est ad sangvinem menstruum colligendum, & eterminato tempore iterum excernendum, si igitur hoc eneficio privatus est, certum & infallibile hujus morbi virinei quoque argumentum est, aliarumque ægritudinem xistit mater, ut taceamus Vomitus & ructus acidos frequentes. Aliquando & alvi adstrictionem ad hoc malum ccedere experientia in ægris nos docuit.

§. XLIV.

Qualitates mutatas accedamus, coloris ratione supeius dictum est, quales enim in corpore humores, tales in

cute colores exiſtunt. Interdum virgines pallidæ ejusmo
gaudent intolerabili fœtore, a particulis balſamicis oleoſis
ſulphureis deturpatis ſangvinis & cumprimis lymphæ, ill
enim partes magis habent patulos poros & calore perpetu
propulſæ evaporant, omnis autem fœtor præſupponit putr
laginem quandam, quæ alias nuſpiam, niſi ab humido expe
ctari & requiri poteſt, reſpective vero in Ventriculo, u
prima ſtamina & fundamenta hujus ſymptomatis, oris pra
ſertim ponuntur, ob coctionem imperfectam, ſive ἀπεψ
αν & vitium humorum acidorum, ſalſorum, pituitoſoru
& frigidorum in qualitate peccantium, unde & viſcera r
liqua infimi ventris, uteri in ſpecie a menſium ſuppreſſio
& ipſa Maſſa ſangvinea tali vitio & putrilagini eſt imbut
quare retenti diutius, quam debebant, menſes, ut taceamu
lochia, alvi feces & ſimilia, putrilaginem & hinc fœtore
concipiunt & ichoreſcunt in cacochymicis cumprimis corp
ribus; quo major enim eſt humorum corruptio, ſ. ut recti
loquar, multo potius putrilago, eo tetrior fœtor, unde ill
rum virginum ſocietas amatoribus raro eſt jucundiſſima
Econtra odor penetrantiſſimus & ſvaviſſimus moſchi, Zibet
aliarumque ſpecierum bene flagrantium, verbo illarum ba
ſamatio amatores ad ſe trahit, illisque utplurimum, non
men omnibus gratiſſima & delectabilis, quia roſæ, ambræ &
odor multos ipſa ſvavitate in periculum ſanitatis & in de
quium animi inprimis conjecit.

§. XLV.

Ratione Subjecti diagnoſis eſt maxime neceſſasia & p
tenda ex communibus, cordis, Ventriculi, jecoris, lienis, a
uteri læſionibus depromenda; ſi enim ab intemperie cord
frigida, i. e. a ſangvine illius crudo, viſcido pituitoſoque
talis caloris flamma ſufflaminans oritur; ſi ab intempe
cordis calida humorum heterogeneorum corruptio ſ. puti
lago, particularum ſulphurearum & nitroſarum accenſio &
pa

rtes corporis diffusio introducitur, pulsus celer & frequens febris continua in ægra nostra abunde ostendit & delarat; a tumore aut scirrho viscerum, hoc est, ventriculi hepatis t lienis hæc labes oritur; inflammatorum viscerum & tuorum ingentium dolor erit indicio non minimus, & signa rum partium affectarum aperient certissima; quando obructiones in hypochondriis & in utero adsunt, inflationes, urmura, tensiones, dolores & molesta arteriarum circa reonem lienis, Ventriculi, pancreatis aut mensenterii pulsa- attenduntur & mensium pariter suppressio, ut plurimom morborum in sexu virgineo & fœmineo Autor.

§. XLVI.

Causarum ratione diagnosis occurrit quoque, si enim huores pituitosi, crassi, viscidi & glutinosi peccant tum in antitate, qualitate, tum motu, & sangvini puriori & spiribus commiscent, qui inprimis ab erroribus in cibo & potu mmissis & suppressa menstruorum evacuatione longiori nerantur, aut quoque a naturali viscerum dispositione oi facile possunt.

§. XLVII.

Symptomatum ratione pariter signa δηλωτικὰ demonstran- s. demonstrativa sunt addenda, si ab humoribus pituitosis fridis oritur mensium obstructio & evacuatio suppressa, ud difficulter dijudicari potest, in virginibus præsertim æsentem esse chlorosin s. febrim amatoriam, quippe nunam, aut raro illa suppressio menstruorum emanere solet, si l maxime in facie semper non statim sit color pallidus & tiosus; In mulieribus autem sæpius illa menstrua suppres- occurrit, tamen non chlorosi idcirco laborant, adeoque m *Galeno* vocabulum ὡς ἐπὶ τὰ πολλὰ *utplurimum*, medium ter istud, quod fit *per se* & *per accidens* in virginum, & *raro* in ulierum suppressione menstrui sangvinis adesse chlorosin,

adhibemus. Color pallidus videtur ſymptoma certiſſimu
in virginibus una cum menſtruorum emanſione acceden
febris albæ virgineæ. Item, ſi occurrit cum ſupra lauda
intumeſcentia genarum, labiorum & palpebrarum.

§. XLVIII.

Signa Συνεδρεύοντα ſ. Διαιρετικὰ *Aſſidentia* aut *Diſtinctiv*
quæ a morbo inſeparabilia haud ſunt, neque ejus eſſentiæ c
hærent, ſed ſimilitudinem & analogiam quandam habent
fectus hujus, & ſic neceſſaria eſſe obſervanda duximus,
medici facile in errorem incidant. Diſcriminat valde pall
virginum, icteritia alba a flava & nigra *ratione* (1.) *Generis*, c
ſcrepantia maxima eſt inter pallorem, flavedinem & nigre
nem; *ratione* (2.) *Subjecti*, Icteri nigri ſubjectum princip
eſſe ſtatuitur lien, flavi vero hepar, aut porus, ſive cana
choledochus, epaticus ex parenchymate hepatis prope v
narum portæ & cavæ radices, & principia ad inteſtini du
deni finem & jejuni principium protenſus, bilemque in i
derivans. Nos præter haſce partes ſangvinis depuratio
dicatas, reliquas quoque omnes ſangvificationi & chylific
tioni inſervientes, uf & uterum ipſum cum ligamentis & v
ſis ſuis reſpectu menſtruorum evacuationis ſuppreſſæ ef
hujus morbi ſubjectum diximus. *Ratione* (3.) *Cauſarum* mo
bus arquatus pro primaria cauſa habet humorem biliolu
icteritia vero nigra agnoſcit humorem nigrum ſ. melanch
licum; aſt in chloroſi ſunt humores frigidi, phlegmatici, v
ſcidi aliquando cum cæteris mixti & conjuncti. *Ratione* (
Symptomatum quomodo differat cauſa principalis, res ſa
clara patet & ſic eam repetendo amplius ſuperſedemus.

§ XLIX.

Diſcrepat chloroſis a ſuffocatione uterina, quod in h
humoribus vaporoſis, putrefactis & malignis repletus uter
exiſtimetur, illos ad partes propinquiores & vicinas & co
ſer

entientes mittat, Cor, Ventriculum & cerebrum afficiat, eas omprimat, respirationem difficilem, anhelitusque ptivatiem inducat, aliaque symptomata gravia producat; In morbo irgineo obstructiones & putrefactiones extra uterum in alis visceribus non raro urgent, symptomataque non tam ravia se exerunt, eaque inter respirationem difficilem, non uod diaphragma ab adscendentibus humoribus vaporosis malignis aliisque comprimatur, sed quod illud gravitate & agnitudine viscerum a materia pituitosa, frigida, crassa acique repletorum impedimentum efficit haud minimum.

§. L.

Distinctionem etiam facimus inter cachexiam simplim & virgineam, quia prior sine menstruorum evacuatione ppressa, aft posterior nunquam fere sine illa oriri possit, æterea hæc habeat conjuncta graviora accidentia. Melanoliam hypochondriacam & discernimus a chlorosi, siquiem illa ab impuritate & crassitie humorum & spirituum anialium in cerebri medulla generatorum, & adustione; hæc tem a depravata sangvificatione & chylificatione oritur; cedit istic frequentius & utplurimum tabes & corporis nsumtio, hic vero contrarium se habet, intumescentia prærnaturalis corporis adest, rarius enim macies in chlorosi opter nauseam ciborum attenditur & observatur.

§. LI.

Ad *Signa Prognostica* s *futura Salutis* & *Mortis*, affectus hus virginei *Longitudinem* & *modum Eventus* brevissime explindum festinemus. Quoad prognosin, ut Medicus in dioscendo peritus, ita in prædicendo futura cautus, proms & elegans debet esse in operando, inter omnes solus vel nimum errabit, imo dum in haud paucis certo, in aliis cum riculo & fama prædicit, cum *Galeno* non mendaciter, si quid rum, imo verissimum sit, de seipsomet adfirmare poterit,

ſe nulla re unquam offenſum fuiſſe; & quoque cum *Coo* ſimul
gere poſſit, *ſe medicinam vel ad ſenectutem, vel ad mediam ætat*
profeſſam, nullam tamen hodiernum in diem usque neque calumnia
neque moleſtiam magnam ſubiiſſe curando & pariter prædicen
quare *lib. 1. prognoſtic. pag. m. 96.* cauſas adſignat elegantes,
ſeſe habentes: Τὸν ἰητρὸν, δοκέειν μοι ἄριστον εἶναι, πρόνοιαν ἐπι
δεύειν. Προγινώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι, τὰ
παρεόντα, καὶ τὰ προγεγενὸτα, καὶ ταμέλλοντα ἔσεσθαι, ὁκοσα
παραλείπουσιν οἱ ἀσθενέοντες, ἐκδιηγεύμενος, πιστεύοιτ' ἂν μᾶλ
γινώσκειν τὰ τῶν νοσεόντων πρήγματα. ὥς τε τολμᾶν ἐπιτρέπ
τὰς ἀνθρώπους σφέας ἑαυτὰς τῷ ἰητρῷ. Τὴν δὲ θεραπείην ἄρι
ἂν ποιέοιτο, προσιδὼς τὰ ἐσόμενα τῶν παθημάτων. ὑγιέας μὲν γ
τῷ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι, ἀρεῖθον ἂν ἦν. Me
cum, arbitror operæ pretium eſſe, providentiam conſectari. Præſen
ens enim atque prædicens apud ægros præſentes, præteritas & futur
& etiam, quas ipſi ægri prætermittunt explicans, exiſtimabitur, fa
percepiſſe notitiam ſingularem rerum ad ægros pertinentium: eo
fiet, ut confidentius credant homines ſeipſos medico. Medicinam aut
optime faciet medicus, ſi ante præſenſerit, quid eventurum ſit cui
affectui. Sanos etenim facere cunctos ex morbo languentes, ſa
haud potis eſt, quamvis id præſtantius foret, quam præſentire futu
Contrarium autem male, imo peſſime de futuro ſtatu & e
tu morborum, medico dogmatico alias cognitu & ſcitu ſu
me neceſſario, ſi curationem rite & ſecundum methodu
medendi in ægro quodam ſuſcipit; *Helmontius* judicat, du
ſic ſcribit & in lucem publicam edit: *Odi prognoſin.* Hoc a
tem aſſertum nulla nititur certitudine, plurimisque, imo
mnibus, quemadmodum ſtatuimus, odioſum.

§. LII.

Verumenimvero Prognoſin cum additamento *Saluti*
Mortis de Chloroſi eleganter poſuit *Aretæus lib. 1. de Cauſ.*
Sign. diut. cap. ult. νοῦσος ἐστὶ δύσαλθὴς, ἢ δὲ μήκιστον. καὶ γὰρ τίν
ταις χρονῷ μακρῷ, καὶ ἤδη ἐπὶ μὴ τῷ σώματος καινίῃ, καὶ ἤδη ἐ
σπλ

λάγχνω ἐνὶ ἀλλὰ γὰρ ἀπαθῶν τροπὴ ἐς πονηρὸν. Morbus ficulter ſanabilis, & malum longum, longo tempore fit, ne- e ab uno corporis vitio, neque ab uno viſcere prodiens, omnium in deterius eſt converſio: Et *Hippocrat. lib. pra-*
. p. 256. Τὰ δὲ χλωρὰ χρώματα ὅσα χρόνια εἰσὶ, καὶ μὴ ἰσχυ- ἴκτεροί εἰσι, τὰ μὲν ἄλλα τὰ αὐτὰ ποιέειν αὐτοῖσι ξυμβαίνει· θὶ δὲ τῶν λίθων τέτε καὶ τῆς γῆς τρώξι & τὰ ὑποχόνδρια λυπέει λλον ἢ τὰς ἑθέρας. Pallidi vero colores, qui diuturni ſunt, morbus regius albus vehemens non eſt, eadem quidem o- nia mala, quæ prioribus, inducere ſolent, verum pro lapi- m ac terræ uſu has hypochondria affligunt magis quam eros. Et iterum. Ὁκόσοι δὲ πολὺν χρόνον ὠχροὶ φαίνονται, τὰ πρόσωπα ἐπῃρμένα ἔχοντες, εἰδέναι χρὴ τέτες κεφαλὴν ὀδυ- μένας, ἢ περὶ τὰ σπλάγχνα ἀλγήματα ἔχοντας, ἢ ἐν τῇ ἕδρῃ κόν τι ἐν ἑαυτοῖσι. τοῖσι δὲ πλείστοισι τῶν τοιέτων φαινομένων, ἔν τι τέτων τῶν κακῶν φαίνεται, ἀλλ' ἔστιν ὅτε πολλὰ ἢ καὶ πάντα. icunque vero ad multum tempus pallidi apparent & faci- tumidam habent, hos capitis dolore infeſtari, aut viſceri- laborare, aut in ſede vitium aliquod intus concepiſſe ſci- dum eſt; Plurimis autem eorum, qui tales apparent, non um aliquid horum malorum oritur, ſed aliquando multa, etiam omnia.

§. LIII.

Ratione Generis (1.) ſi in principio hic affectus eſt virgi- s, *facile*; ſi autem in rigore & ſtatu ærasque & impreſſas et radices, *difficulter* curatur, eſt enim per ſe chronicus & s diuturnus morbus, qui ſæpiſſime inducit Hydropem, ſ. ucophlegmatiam, & ſic, quo color externus in facie præ- ue magis inclinat ad colorem vividum, floridum & roſe- , eo melius; quo vero color pallidus ad flavum, nigrum, dum, vel alium, progreditur, eo pejus ſignum eſt & ſta- morbi denotat eo diutiorem & periculoſiorem ſecun- m *Coum lib. 1. prognoſt. pag 98.* Σκεπτέον δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖσιν ἡμασι. πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τὸ νοσέοντος ὁμοῖον ἐστὶ τοῖσι

τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων, μάλιστα δὲ; εἰ αὐθὶ ἑαυθῷ ὅθω γὰρ ἂν ἄριστον. τὸ δὲ ἐναυθιώθαθον τῷ ὁμοίῳ δεινὸθατον· εἰη δὲ ἂν τὸ τεῖον τὸ χρῶμα τῷ ξύμπανθος προσώπῳ χλωρόν τε, ἢ καὶ μέλαν ἢ καὶ πελιὸν, ἢ μολυβδώδες. Si enim ad nigredinem magis fuer defœdatio progressa, certum omen est melancholiam præv lere ibi præ phlegmatico & florido aliisque humorem; si flavedinem, ictéritiam flavam accedere, indicat & in præd minio humorem bilioſum esse: Et quo plura majora & gr viora symptomata huic malo conjunguntur, eo majus pe culum imminet & pessimum omen significat; quo vero pa ciora & mitiora accidentia apparent, eo melius signum pr bet. Quo pulsus in chlorosi progreditur iterum ad natu lem statum & recedit a celere & frequenti, eo melius; q minus, eo deterius & pejus existit indicium. Si denique rina alba & crassa in subaureum colorem mutatur, optimu signum salutis notat, quia cruditates & magnæ obstructio in corpore latentes in subdominio sunt, coctio Ventriculi appetitus accedit, febris continua recedit, sangvis & spiri activitatem suam accipiunt in circulando, facies pallida & tiosa & æque totum corpus in colorem naturalem & vivid iterum mutatur, & ægra se melius habet: sin autem man diutius urina alba, crassa & paucum mingitur illius, crudi tes & obstructiones in toto corpore augentur, febris non nitur, sed confortatur ab humoribus phlegmaticis, frigidi crassis sangvini commixtis, appetitus prostratus man quandoque in alium morbum mutatur chlorosis & pereg nam induit naturam, & sic eo diutior morbus & non raro lethalis, uti & secundum *Coi proreth. lib. 2. p. 210.* πασχὺ δὲ σημάινει ἔπαρσιν. *Crassa* vero urina significat tumorem qu que. Et *lib. 1. pag. 168.* Καὶ ὕρα δὲ ἐπίπονα, πονηρὸν. *Et urinæ vel paucum emissæ, malæ sunt.* Item de signis urinæ bene di dicandis admonitionem dedit *Hippocrat. lib. 3. Prognost. pag.* χρὴ δὲ μέλλοντα ὀρθῶς προγινώσκειν τὸς πεπεσεμένους, καὶ τὸς ποθανυμένους, ὅσοισίτε. ἂν μέλλῃ πλείους ἡμέρας παραμένειν

νύ

σημα, καὶ ὅσοισιν ἂν ἑλάσσες, τὰ σημεῖα, ἐκμανθανοντα πάντα
αθαι κρίνειν, λογιτόμενον τὰς δύναμεις ἀυθέων πρὸς ἀλλήλας,
περ διαγέγραπται, περὶ τε τῶν ἄλλων, καὶ τῶν ὕρων. *Sed tamen*
esse est eum qui salutis aut mortis, brevitatis aut diuturnitatis
borum præsensionem tenere se profitetur, omnium signorum ratio-
n sic exploratam habere, ut dijudicare omnia possit, eorum vires
r se comparando; quemadmodum a nobis præscriptum est, cum de
s omnibus, tum vero de urinis.

§. LIV.

Porro (2.) *ratione subjecti* hauriri potest prædictio *Salutis Mortis.* Notum enim est, quod mortem prænunciet, si vi-
m virginum ægrotarum lapsus, morbi robur & renitentia
est, decollat quoque spes, ubi calor cordis, vitæ regiæ pe-
us est destructus; item pulmones, respirationis organa
humoribus crassis & viscidis repleti & sic gravati, ut facul-
e vitali oppressa ægra subito moriatur & succumbat: Ut
dicamus de scirrho lienis, aut hepatis, quod in quibusdam
metuendum & pariter Ventriculo, si ille in actionibus
valde turbatus, si cacochymia sive coctio prava succi
gis magisque in illo augetur, adeo ut omnem cibum aver-
ur, qui nostra corpora alias reficit & illis nutrimentum
bet; sitis quoque plus urget, quam debebat, haud enim
cili negotio postea leucophlegmatiæ, aut atrophiæ ape-
r janua.

§. LV.

Uterus his etiam adjungitur nimis frigidus & pituito-
cumpr. vero, si nimis fit diuturnus morbus, addit omne
culum & calamitatem gravidationis tempore, nisi aliquan-
sterilitatem parit mulieribus futuris ipsam secundum
n lib. de morbis mul. t.26. Καὶ ἢν τοῦθο γένηται ὰ περιγίνεται ἢ
ἢν δὲ καὶ περιγένηται, ἀεὶ ἀΦορῶν, ἕως; *quod cum accidit, si*
sanguis menstruus retentus in pus vertitur, minime supersit mu-

lier, & si supersit, perpetuo infœcunda futura est. Certissimum ig
tur est, suppressionem mensium multoties sterilitatis aut
rem & causam evadere primariam, non tam tum hanc, sed
aliorum humorum non evacuatorum accumulationem.
nostra vero ægra vires non tam debilitatæ erant, ut affect
ille mortem prænunciasset penes illam, sed bono Diætæ re
mine & medicamentis iterum stabilitæ fuerant, & sic me
strua quoque debita quantitate & qualitate donat, period
statas repetierunt & progressa fuerunt, symptomata alia pc
modum sat gravia & periculosa cessarunt. Febris etiam ce
tinuæ in virgine nostra ægrotante paroxysmus amplius n
æqualiter, i. e. stata eadem hora, stato eodem tempore, ut
lias factum incedit, sed immutat diversis horis, diverso te
pore, signis coctionis apparentibus, & breviorem stat
morbi, aut potius declinationem non prope adesse janua
cæteris paribus, hoc symptoma periculosissimum sat innui

§. LVI.

Causarum (3.) *ratione* prognosis est evidentissima; c
enim copiosæ occurrunt in hoc malo causæ & potentio
eo indicium est deterius & funestius; quo causæ sunt
noris momenti, præcipue internæ, quam externæ, eo sign
melius, quo autem externæ, minoris, & internæ maj
momenti, eo gravius & periculosius. Si causæ sympto
tum sunt diffusiores & difficiliores causarum chlorosco
affectus virginei, periculum imminet insigne; sin autem
ciliores & explicatiores, tunc indicium bonum est. Ma
interim spes salutis est, quando febris continua recedit,
petitus prostratus emanet & naturalis fit, quando mens
iterum evacuantur, aliæque multæ causæ & signa hujo fe
amatoriæ sensim sensimque, ut palpitatio cordis & inter
respiratio difficilis extra corpo præscribuntur & eliminan

§. LVII.

Signa Longitudinis & Brevitatis morbi hujus virginei
præcedentibus accuratius paulo patent, si ab errore exte

hoc loco, oriatur, quam a facultate læsa, prout enim coctio, ,humores citius apparent homogenei, aut cruditas h.e. humores heterogenei regnant, remissio vel partialis vel totalis est symptomatum, idum hoc quoque de mali hujus longitudine & brevitate est prædicendum. Si ἐν ἀρχῇ, in principio orbi hujus causæ tolluntur & nonnunquam in ipsa herba asi suffocantur, tollitur statim morbus virgineus ipse, & nc brevis dici meretur; sin autem radices habuit impress & malum hoc accrevit, symptomata gravia & periculosa ddiderunt, tunc dicitur & fit longus morbus virgineus præque durantibus & nondum solutis circa uterum obstructionibus, imo si obstructiones circa uterum statim cesserunt, præterea venus legitima accessit, morbum facit breviorem.

§. LIIX.

De *Eventus Modo* pauciſſima dicere velimus. Via chloroos ad hydropen, vel potius ad leucophlegmatiam dicitur ta secundum *Æginetam*: Τὴν ἀρχὴν τῶν ὑδρωπικῶν παθῶν καξίαν καλεῖν ἰθίσυσθα, principium hydropicarum passionum ocare solemus malum habitum. Morbus virgineus differt salm ut magis & minus, a leucophlegmatia; magis autem & inus, ut non variat speciem, ita & causam. Delirare facile ossunt virgines, præcipue si febris continua adest, si vapos maligni & corrupti caput petant, ab inferioribus partibus ommunicati. Melancholiam quoque hypochondriacam aut ium morbum oriri posse dicit *Roder. a Castro l. 2. c. 5. de morb. ul.* Tabes similiter & atrophia, si puta nullus cibi appetitus cedit ob particulas heterogeneas, non est omittenda. orbutus, item scabies, lapra aliaque mala a chlorosi fieri ossunt per ἐπιγένεσιν, s. mutationem in alterum morbum, & uidem late mansvetiorem, stricte vero deteriorem, quod mper malum est.

§. LIX.

Hactenus quasi in tabula vivis suis coloribus & moribus orbum virgineum s. chlorosin respectu ejus naturæ, gene-

re, ſubjecto, cauſis, differentiis, ſignis diagnoſticis præſe
tibus & prognoſticis ſ. futuris depinximus & conſideravimu
unicum & proximum jam reſtat, ut ad curationem, princ
palem & utiliſſimam medicinæ partem, quæ in depulſion
affectus hujus præternaturalis in toto corpore ægrotæ no
ſtræ conſiſtit & fit a Medico dogmatico ſ. rationali ope me
thodi curativæ remedio contrario recte adminiſtrato, ut a
ctiones læſæ priſtinæ ſanitati reſtituantur ſ. *ſecundum Hipp.* qu
in *ἀφαιρέσει* ablatione ſuperfluorum humorum & *προσθέσε*
additione eorum, quæ deficiunt, conſiſtit; Diximus autem
ſuperius hanc fieri curationem a Medico dogmatico, quia
nomen rationalis mereri vult, nihil intacti in evolvend
& eruendis cauſarum, morborum, medicamentorum natu
ra, differentiis & viribus relinquat neceſſe eſt, idque eum i
finem, cum videat ex cauſarum inter ſe comparatione dil
gentiori inſtituta, in naturam morborum optime devenir
Medicum poſſe, tum quoque, quod diſtinctorum malorun
diſtinctæ & limitatæ eſſent curationes, illasque, *cito*, *tuto* &
jucunde aggredi oporteret.

§. LX.

Curatio vero, ſecundum methodum medendi in ſpeci
ſic dictam verſatur circa *ἐνδείξεις* indicationes & *βοηθήματ*
auxilia ſ. indicata ſecundum *Coum divinum* *βοηθείης, δεῖται τὸ*
πραγμάτων, quæ etiam auxilio indigent. Illa vero eſt vel *θε*
ραπευθικὴ, curatoria, vel *προφυλακτικὴ, præſervatoria*, ve
συμπτωματικὴ, accidentaria, vel *ζωθικὴ vitalis methodus medend*
quæ paulo accuratius cuncta ſunt advertenda.

§. LXI.

Θεραπευτικὴν, Curatoriam, verſari dicimus, non mod
in alteranda cute *δύσχροια* ab humorum qualitate, quantitat
& motu peccantium labe, obſtructionibus reſerandis &, qu
a viſcerum naturali ſtatu aberrant, per contraria delendis
verum etiam inſuper in ablatione ſymptomatis primarii
quod maxime urget, citiſſima, tanquam cauſa prima, feſti
nanda. §. LXII

§. LXII.

Προφυλακτικὴ, *Præservatoria* quoque locum habet, quæque causas morbi respicit, incremento humorum peccantium occurrentes; adscendentes vapores, ad caput acidi, crassi adscendentes & ibi dolores causantes avertit; si in parte constituti per urerum puta exterminantur, si in toto redundant, per alvum, sudorem & urinam eliminentur; sangvinem vitiosum pituita, bile, sero aut melancholia p.n. abundantem præparat, evacuat, mundificat & a cute alias vitiosa divertit; calidam intemperiem refrigerat, & frigidam intemperiem calefacit, obstructionibus per aperientia obviam ire indicat; sive menstruorum evacuationes consvetæ, præter modum supersæ adsunt, quando prohibeamus, aut ne humores in corpore contenti vitium aliquod contrahant, statim illis occurratur.

§. LXIII.

Ζωτικὴ, *Vitalis* utrisque in auxilium venit, tum rerum sex nonnaturalium, tum medicamentorum alterantium & corrorantium usu legitimo virium custodiam agens, calorem vitalem per similia conservando, præternaturalem per contraria absumendo, sangvinem bonum procreando, ut inde quoque partium robur sartum tectumque conservare possit, ut halsamus naturalis, spiritusque cum eo animales munia sua, doloribus illarum partium, capitis & cordis puta finitis & defessis incorrupte expedire valeant.

§. LXIV.

Symptomatibus quoque, si quædam urgent & majus periculum minitantur, cito occurrendum, qualia sunt, menstruorum evacuatio suppressa, cardialgia, respiratio difficilis, febris continua, appetitus depravatus & similia: Asst materiæ auxiliæ, quæ his scopis subveniunt, ex triplici fonte, Chirurgico, Pharmaceutico & Diætetico sunt depromendæ, & quæ sic nihil aliud sunt, quam res triplicis generis, viribus suis auxilium præbentes his, quæ indicata sunt.

§. LXV.

Indicata igitur Chirurgica, eorumque materiam in ſpe
cie ſubminiſtrat *Chirurgia*, quæ nobis generoſum illud aux
lium ſuppeditat inprimis Venæſectionem, quæ in morbo vi
gineo, num ſecure adminiſtrari queat, non levis ſuborit
animi pendentia. Et ſane non carent rationibus de hoc di
ſenſu in affectu noſtro, quia ſangvis, vitæ & animæ theſauru
cujus ſubſtantia alias ſenſu homogenea, colore rubra, & el
mentaris eſt naturæ, calida & humida præſertim, cæterum i
corde, quod officina ejus primaria, calore & ſpiritu vitali pe
fuſa, *actu* non modo calens, ſed caliditate etiam ſua virtut
que vivifica partes ſolidas & ſpiritus a ſe productos, alens f
vensque, quos una viventes ſecum ad debita vitæ excerce
da munia, tanquam lar corporis impellit, aptosque inſerva
hic, inquam, theſaurus vitæ & animæ, *potentia* heterogene
fit, hoc eſt, humoribus crudis, frigidis, acidis, pituitoſis on
roſus aliisque mixtus, ſi nimirum cum ſangvine ſpiritus vit
lis detrahitur, per venæſectionem juſto non tempore inſtit
tam facile natura & virtus ejus ſuccumbere poteſt & malu
hoc reddere periculoſius. Attamen ſolatium nobis eſt, quo
ægra noſtra plethorica fuerit alias, adeoque vires nondu
ſubſtratæ, ſed conſtantes eſſent, & ſic, quia menſium ſu
preſſione ſimul laborabat, neceſſarium duxerimus, ut ve
mediana, quæ alias dicitur vena communis & vena cordis
dextro cubito d. 8. Septembr. ſecaretur.

§. LXVI.

De quantitate vero ſangvinis e vena prolecti, quæ medi
cris erat, aliquid dicendum venit; melius enim eſt, cum ſa
gvis ſit craſſior & vires ægræ & cauſæ notatæ indicent, ſaph
næ inciſionem, ut in ægra noſtra factum eſt, in talo poſtm
dum imperare. Tempus, quo commode venæſectio inſ
tui poteſt, niſi ſit in caſu neceſſitatis & affectus ſpeciatim a
modum urgeat, admittit antemeridianum & quidem ἐν ἀρχ
in morbi principio ſec. *Galeni* effatum aureum; *Venæſectio*

ea in

ca initia morborum adhiberi debet, quia enim post longam ægri-udinem cavendum a phlebotomia; & virtus debilis non su-tinet phlebotomiam, secundum *Arnold. de Villa Nova lib. de egiminiue sanit. p. m. 766. & 767.*

§. LXVII.

Verumenimvero si vires, aliæque circumstantiæ ut he-patis & omnium partium refrigeratio venæsectionem non permittant, vicaria sunt admittenda remedia, præcipue illis, qui istis sunt adsveti & non timent, ut sunt *Scarificationes* & *Cucurbitulæ*, quarum laudem nonnulli Autores in hoc affectu usque ad astra extollunt, si menstruorum suppressio hunc accedit, & inter alios *Rulandus Tract. de scarif. pag. 82.* dicit: *Men-strua provocant, ventosæ super crura, & super calcaneum, & super mu-sculos cruris positæ; item super curvaturam poplitis, vel femur, vel inter coxas & crura, vel inter utrumque crus ad locum pubis.* Inte-rim tamen non multum hic juvabunt cucurbitulæ scarifica-tæ, cum neque causam morbificam tollere cum neque humo-res peccantes sufficienter & proportionaliter evacuare pos-sint, licet non negemus, certis casibus, præsertim in tumore pedum serum stagnans & collectum deplori posse scarifica-tione hac; Pari ratione & in tumore brachiorum, a sangvinis acris & salsi phlogosi rubefacto & valde doloroso apud fœmi-nam quandam tempore brevi cucurbitulæ scarificatæ, bis rei-teratæ, magno cum fructu hic adhibitæ fuere, sicuti quoque alias, has parum operari, & sangvinem tantum ab uno loco in alium trahere vel movere, *Walæus pag. 89 de Meth. Med.* scribit. de menstruorum suppressione id valet.

§. LXVIII.

Ut taceamus *Frictiones*, *hirudines*, *Fonticulos* & *Vesicatoria*, licet succum a sangvine diversum, serum puta vitiosum & frigidum, & salinis particulis aliisque imprægnatum edu-cant, citra tamen internorum opem pauca præstabunt; Inter hæc auxilia quidem putamus optima esse *Fonticulos*, si cru-ribus applicentur illa juxta *Joh. Varand. lib. 1. de morb. mul. cap. 1.*

nos

nos inquit, in mulierculis iſtis, quibus vix ſangvinem mittere licet, nil conſtantius obſervavimus ad exhauriendam cacochymiam & menſes ſollicitandos, quam cauterii in utroque crure admotionem.

§. LXIX.

Ex Fonte Pharmaceutico deſumuntur illa, quæ humorns vitioſos frigidos, pituitoſos, craſſos, acidos & ſalinos tum quantitate, tum motu peccantes, productos a cacochymia alterant & evacuant, & quæ colorem faciei inprimis pallidum eliminant, ſangvineum & vividum introducunt, & conſequenter chloroſin ſ. morbum virgineum tollunt, ſunt autem ſequentia remedia, quæ nobis ſuppeditat pharmacia.

§. LXX.

Παρασκευαστικὰ, *Digerentia* ſ. *Digeſtiva* & *Præparantia*, viam purgantibus *ſternentia*, quorum officium corpus cacochymicum, i.e. humores craſſos, viſcidos, acidos, pituitoſos & alios in corpore humano reſidentes altenuare, alterare, ex frigido in calidum, e craſſo in tenuem mutare, frigiditatem viſcerum corrigere, vias obſtructas aperire & ad transmittendum id, quod expelli debet, lubricas reddere, quin imo humores tum quantitate, qualitate, tum motu peccantes ſic diſponere, ne, dum repelli debent, corpori læſionem inferant, virium labefactationem cauſent & inde majus inducant periculum, juxta *Coi divini l.1. apb.21. & 22.* *ἃ δεῖ ἄγειν ὅκῃ ἂν μάλιστα ῥέπῃ ἡ Φυσις, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. πέπονα Φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾶ. τὰ δὲ πλεῖστα ἐν ὀργᾷ.* *Quæ ducenda ſunt, eo ducenda, quo maxime naturam viam affectat, per loca lege naturæ commoda. Concocta medicamento purgare ac movere oportet, non cruda, neque ineunte morbo, niſi materia turgeat.* *Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκοσον ἀνθρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.* *Corpora cum quis purgare vult, neceſſe eſt, ut lubrica prius faciat, alias iis damnum ingens infertur. lib.2. apb.9.*

§. LXXI.

§. LXXI.

Aſt Medicamenta erant ſequentia *digeſtiva* & *præparan-*
, humoresque craſſos, frigidos, pituitoſos & glutinoſos *re-*
cientia:

Rec. Croci ♂t. aperit. ʒiß.
Crem. ♆i. ʒj.
⊖ cichori, fumar. a ℈ij.
M. D. ad ſcatul.

S. Digeſtiv-Pulver auf etliche mahl in einem Löffel warm Bier zunehmen.

Rec. Arcan. dupl. Mynſ. ℈j.
Sal. fum. abſinth. a ʒß. M. D.

S. Digerirendes ♀. Morgends und Nachmittags die Helfte auf einmahl zu gebrauchen.

Rec. △ artemiſ. meliſſ. ℥ij.
Zedoar. compoſ. c. vino ppt.
Sirup de 5. rad aperit. a ℥j.
Tinct. Tart. ℈j.
F. Potio. D.

S. Digeſtiv-Träncklein auf viermahl.

§. LXXII.

Humoribus ſic præparatis poſſunt ſuccedere *Purgantia*,
æ vocantur græcis *καθαρτικὰ κατὰ κοιλίαν Φαρμακὰ* puta
icte ſic dicta ſ. *Electiva*, quæque hoc loco humores pituito-
, frigidos, craſſos & ſeróſos, acidos per alvum ordinarie e-
inant, verbo *Φλεγμαγωγὰ*, unde *Cous divus lib. de Purganti-*
in hæc verba erumpit, quando ſpecifica purgantia ita lau-
& quidem *cap. 3. χρὴ ἓν πρῶτον διδόναι τοῖσι μὲν χολόδεσιν, ὅ,*
χολὴν καθάιρει, τοῖσι δὲ Φλεγματώδεσιν, ὅ τι Φλέγμα τοῖσι δὲ
ωπώδεσιν, ὅ, τι ὕδωρ, τοῖσι δὲ μαλαγχολώδεσιν, ὅ, τι μέλαιναν χο-
. Oportet igitur primum bilioſis dare, quod bilem purgat: pituito-
quod pituitam: hydropicis, quod aquam: atrabilariis, quod bilem
am &c. purgantia vero agunt niſi ſoluta & fermentata, quæ
dunt, attenuant, incidunt, reſolvunt humores quietos,

viſcidos, lentos, in motum citando & ad exitum hinc invitando. Verum ſit hoc quoque modo alteratſionis, quam a principiis vitalibus, calido & humido derivamus, purgantia enim omnia calida & ſicca ſunt ſtricte ſic dicta, nimirum, non modo ob principium ſuum ſalinoſulphureum eminens magis; verum quoque ob effectum, quia lympham apprime evacuant adeoque magis in humidis in genere, quam aliis locum habent, *vid. Diſſert. noſtram Inaugural. de Purg. Mechanica ſub Illuſtr. Wedel. Præſid. an. 1702. d. 8. April. Jen. habit. §. 60. & 61. p. 18. & 19.* Tale v. fuit ſequens Remedium, quod die 9. Nov. ſummo cum ægræ emolumento dedimus & quidem in forma pulveris.

Rec. ♀ mechoacann. alb.
nigr. a gr. Xij.
Reſ. ſcammon. gr. V.
Ol. mac. gt. ij. M. f. ♀. D.
S. Pulver auf einmahl in einem Löffel warm Bier Morgends umb 7. Uhr zunehmen.

§. LXXIII.

De Mechoacannæ albæ & nigræ ut baſeos & adjuvantis ſubſtantia & viribus quid dicere breviſſime, hic utiliſſimum duxerimus; Mechoacanna alba, optima recens, albeſcens ponderoſa inſipida circulis multis inſignita; aſt nigra, quæ alia, quoque Gialapa dicitur, extrinſece nigricans, ſolida, intrinſece ruffa eſt. Suntque alba & nigra ſimul temperamenti calidi & ſicci in tertio gradu, ſeroſum & pituitoſum, viſcidum & craſſum, præcipue mechoacanna alba evacuat, aſt gialapa quoque bilioſum humorem ſimul præ cæteris purgat, & δυνάμεις obtinet maximas minuendi omnem vitioſorum humorum redundantiam. Et quoniam ſupra memorata remedia heterogeneis conſtent partibus, quibusdam aëreis & tenuibus, quibus deobſtruit, quibusdam terreſtribus, quibus adſtringit, non mirandum eſt, quod abſoluta purgatione interarum partium robori nil adimit, nec eas debilitat; imo il

pur

Mar 06, 2019

purgati robuſtiores evadunt, *vid. Monard. ſimpl. med. hiſt. cap. 51.* nde fit quoque, ut fere nulla indigeant correctione, harum nim radicum ſymbolum eſt: *ὠφελέειν, καὶ μὴ βλάπτειν, juvare & non lædere*, ſi vel maxime *Galenus* doceat *lib. II. methodi med. ap. 12. τῶν δύσχρεςάτων εἶναι εὑρεῖς τὸ βοήθημα τοιῦτον, ὁ μηδὲν λάπτον ὀνήνησι μεγάλως*, difficillimum eſſe invenire remedium ale, quod citra ullam læſionem & noxam magnifice proſit.

§. LXXIV.

Ut taceamus *Excipiens* Remedium *Reſinam ſcammonii* in oc affectu maxime utilem cum corrigente oleo macis. Virtes enim in hac reſina ſunt eccentricæ & magis purgans bim, quam ſerum & pituitam eſſe ſtatuimus, idcirco etiam, uia ægra noſtra multum bilis evomuit, ad inferiora multo otius adigere illamque eliminare inertum cum ſupra laudas poſuimus, uti primam virtutem ſcammonii eſſe ſolummo calefacere, ſecundam tantum aperire, i. ratificare, tertiam choleram potenter attrahere ſcribit *Arnold. Villa Nov. in ſe. l. Introduction. Medicinal. p. 70.* Aſt idcirco habet quoque virtem *φλεγμαγωγὴν* juxta *Dioſcoridem l. 4. cap. 165. Δύναμιν δέχει ὁπὸς ληφθεὶς σὺν μελικράτῳ, ἢ ὕδατι καθαίρειν κατὰ χολήν.* cco *ſcammonii vis & natura cum mulſa ſimplicive aqua per inferbilem* & pituitam purgare; cui quoque adſentit *Trallianus* 12. *cap. 6. ὐ μόνον χολὴν, ἀλλὰ καὶ φλέγμα κενεῖ*, non ſolum bin ſed & phlegma vacuat.

§. LXXV.

Vomitoria non habent locum in ægra noſtra, quia natura pſum juvat per *ἄνω*, ſuperiora i.e. per os id, quod ipſi noxi & moleſtum eſt eliminare, adeoque naturam fruſtra non e & amplius irritandam cum emetico quodam exiſtimavebus, ne dante quodam emetico periculum majus cordi & lmonibus inferatur; quantum alias vomitoria in morbo c virgineo utilitatis præbeant, *Guiliel. Ballonius de virg. morb.* Aurifabri alicujus filia duodeviginti nata annos, quæ fere ennio colorem, pallidum & fœdum paſſa fuit, hiſtoria

lectu digniſſima explicat, de qua videſis lib. citat. prolixius paullo.

§. LXXVI.

Ad evacuantium claſſem pertinent quoque *Diaphoretica*, quæ poſt purgantia in corpore adhuc abundantem ſeroſitatem & pituitam per diaphoreſin extrudunt, hac tamen cautela, ne excedamus in dandis ſudoriferis; ſed potius, ut mediocritatem obſervemus, & cachexiam ipſam, aliosve morbos evitemus; quod autem de diaphoreticis dictum ſit, hoc quoque valeat in diureticis eo magis, ratio & methodus medendi expoſtulat.

§. LXXVII.

Ne omittamus menſtruorum ſuppreſſionem, quæ per Aperientia & *Evacuantia* in ordinem ſtatum alias redigi poſſunt, humores enim in toto corpore ſunt fere purgati, & ſi quoque ſangvis crudus, craſſus & heterogeneus ex utero viciſſim ut eliminetur, aggrediamus, talia vero ſunt ſequentia remedia, noſtræ ægræ magis proficua:

Rec. Eſſ. ſabin. ʒij.
♂t. aperit. ʒj.
Balſam. ſulph. ℈j. M. D.
S. Eſſenz Morgends und auf die Nacht 50. Tropffen in einen Löffel warm Bier.

Martialia nunquam ſatis laudari poſſunt, ut in aliis, ita in hoc quoque affectu præſertim, ſunt autem varii generis ex chalybe præparata, ut *Eſſentia & Tinct. ♂t. aperit. cydoniat. cœrul. Wed. croc. ♂t aperiens, croc. ♂t. abſinth. Tinct. ♂t. Tartariſat. Tinct. ♂t. Zwölf.* de quibus paulo prolixius legi poteſt *Caſpar noſt. Primus Medicus de Morbo Literatorum, Zittav. ann. 1703. typis excuſſ.* die 12 Septembr. dedimus ægræ noſtræ ſequentem pulverem non ſine εὐφορίᾳ:

Rec. ♀. Sabin. ʒiij.
Caſſ. lign. v. ʒj. M. f. pulv.
dividitur in 4. partes æquales, D.

S. Pul

S. Pulver auf einmahl Nachmittag umb 4. Uhr in einen Löffel warm Bier.

Sabina est instar omnium optima & efficacissima ad menstruorum suppressionem, cæteris paribus, sique justo & legitimo modo fit, evacuandam & ad fluxum ordinarium redigendum *die 16. Septembr.* cum color faciei pallidus fere videretur mutare in vividum & rubeum, appetitusque naturalis melius, quam antea accederet, adhuc sequens profuit illi:

Rec. ♁ artemis. compos. ℥iiij.
Sirup. de artemis. compos. ℥j.
d. canella ℥j.
Ess. meliss. ♂r. liquid.
artemis. splen. bov. a ʒß.
Croc. ʒj. M. D.

S. Sonderliche Mixtur Morgends umb 9. und Nachmittag umb 4. Uhr jedes mahl 2. Löffel voll zu nehmen.

§. LXXIIX.

Cum autem postea symptomata gravia, ut cardialgia, cephalalgia, pleuritis, febris, menstruorum evacuatio suppressa aliaque haud amplius urgerent, sed sensim sensimque deserent *Roborantia* virgini nostræ dedimus, puta:

Rec. Eboris s. ♁ calcinat.
Foecul. bryon. a ʒj.
♀. cachect. Quercet. ʒiij.
Spec. Diarrhod. Abbat. ʒiiij. M. D.

S. Stärckend Pulver Vormittag umb 7. und auf die Nacht/ jedes mahl 2. Messer-Spitzen voll in einen Löffel warm Bier.

Rec. Conserv. artemis. matricar. a ℥j.
fl. cichor. borrag.
bugloss. a ℈ß
rad. cich. condit.
scorzon. condit. a ßvj.

pimpinell. condit.
cort. citri condit. a ʒ ij.
Croc. ☉r. abſinth. ℈ß.
Ebor. ſ. △.
ſpecier. diarrhod. Abbat. a ʒiß.
cum ſirupo d. cichor. & capill. ℥is a q.
ſ. f. l. a. Elect. D.

S. Stärckende Lattwerge/ davon Abends und Morgends eine Meſſer-Spitze voll zu nehmen.

Cæteroquin exercitium venerum legitime conceſſum hic quoque habet locum haud infimum *ſecund. Coi divi libr.* περὶ παρθενίων, quando in hæc verba erumpit elegantiſſima & hic lectu digniſſima: κελεύω δὲ ἔγωγε τὰς παρθένους ὁκόταν τοιῦτα πάσχωσιν, ὡς τάχιστα ξυνοικῆσαι ἀνδράσιν. Ἢν γὰρ κυήσωσιν, ὑγιέες γίνονται; Equidem virginibus ſvadeo, quibus tale quid accidit, ut citiſſime cum viris conjungantur: ſi enim conceperint, ſanæ evadunt qui locus in actu curationis utplurimum virginibus tribueret, ſi tantum beneplacitu illarum repleri poſſit; Et iterum lib. περὶ γονῆς dicit: ἡ μίξις ποιέει ὁδὸν ῥηιτέρου τοῖσι καταμηνίοισι. *Coitus cauſa eſt, ut menſes facilius fluant.* Alias facile hanc chloroſin & menſium obſtructiones accedere poteſt quoque ſuffocatio hyſterica *Gal. 6. de loco affect. cap. 6* dicit: ὅτι δὲ τῶν ὑπὸ ῥιγῶν λεγομένων συμπτωμάτων, εἰκότως, ἢν παλαιᾷ πεπίεσνται, κατὰ τὰς μήτρας ἡ οἷον ῥίζωσις εἶναι τεκμήριον ἐστὶ σμικρὸν ἐστὶ τὸ μόναις ταῖς χηρευούσαις τε καὶ ταῖς τὰς ὑμένας καθάρσεις ἐπεχομένας, τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι παθήματα. *Quod autem priſcis jam inde ſeculis optimo jure creditum fuerit, hyſterica dicta accidentia ad uterum tanquam ad radicem pertinere, vel maximo argumento eſſe poteſt, quod & ſolis viduis, & iis, quibus menſtrua ſuppriuntur, hujusmodi affectus evenire conſueverunt.* Sed tranſeant hæc, tantum de curatione virgenei morbi ſufficiat.

§. LXXIX.

Progreſſum ſic facimus ad ultimum *fontem Dieteticum* nempe, qui apud medicos uſitate ſumitur pro certa victus ratio-

Mar 06, 2019

tione, institutione & norma, non tantum in cibo & potu, d quoque in aëre, somno, vigiliis & reliquis rebus nonnaralibus, quatenus ad πέψιν, coctionem, assimilationem & utritionem corporis partiumque ejus solidarum, humidam & spirituosarum necessaria sunt, ut loquitur *Lindan. in ed. sua physiolog.* In hoc affectu communiter bonum Diætæ gimen omne absolvit punctum curationis, si regulæ diætæ æscriptæ in ægra nostra bene observantur & excessus illius itatur, siquidem omnem subitam mutationem rerum n. n. se periculosam, alias unicuique perspectum arbitramur. que aër eligatur calidus & siccus, purus & temperatus, fridus autem & humidus esse debet & simul palustris, vensus; Nam in affectu nostro humores sunt frigidi, crassi & uitosi, qui calidis & siccis medicamentis evacuari, & sic oque aëre calido & sicco necessario uti debent. *Cibus & po-* naturæ individui respondens tum quantitate, tum qualie offeratur juxta *libet. Hippocratis aph. 7.* Ὅ κα ἂν τροφὴ παρὰ σιν πλείων ἐσέλθῃ τὴν νοῦσον ποιέει, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις; *ubi rimentum ultra naturam capitur, morbum facit, argumento est & sanatio.* Et *aph 38. pag 18.* Τὸ σμικρῷ χεῖρον πόμα καὶ σιτίον, ὧν δὲ τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον. *Cibus & us paulo deterior, suavior tamen, melioribus quidem, sed insuavioes est anteponendus.* Et iterum *aph. 50.* τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ ήθεα, κἂν ᾖ χείρω τῶν ἀσυνήθων ἅπασι ἐνοχλεῖν εἰωθε Δεῖ καὶ ἐς τὰ συνήθεα μεταβάλλειν *Quin etiam quarum rerum inveravit consuetudo, quamvis deteriores sine illa minus, tamen insuemale afficiunt. Est ergo assvetorum usus suscipiendus.* Verbo, cibi sli, viscidi, frigidi & vitiosi succi, ut viscera & pedes animam, carnes fumo induratæ & muria conditæ, pisces marini siccati, haleces: oriza cum lacte cocta, item milium, panim, panis recens & calidus, similiter omnes fructus frigidi, comeres aliique cibi, qui cruditates inducunt, & ubi ventrius jam debilis est, quiq; fermentationem aut digestionem hinc obstructiones in vasis uterinis præsertim pariunt,

sunt evitandi; E contra εὔπεπτοι καὶ εὐχυμοι, ut caro vitulina, bovina, gallinarum, columbarum, it. caro assata est adhibenda cum cinnamomo, catyoph. roremar. salvia condita. *Potus* sit paucus, calidus; frigidus absit, ut & cerevisia hordeacea, eligatur triticea bene fermentata, antiqua. Vinum quoque album, vel rubrum antiquum, vel vinum chalybeatum respect. non est contemnendum. Pari modo serum lactis caprin. & chalybeatum sunt commendanda. Fugiendus autem acetrusus, cum sit nervis & utero inimicus, penitus est, quippe viscerum quoque calorem debilitat, ne dicamus de aquæ frigidæ usu.

§. LXXX.

Somnus & *Vigiliæ* debito modo instituendæ sunt. *Somnus*, in primis sit moderatior, ne humores crassi, viscidi, frigidi & pituitosi cumulentur, obstructiones exinde amplius inducantur, calor corporis hebetior redditur & magis passivus. Vigiliæ autem magis sunt detinendæ, ideo, quia spiritus animales activiores reddunt, coctionem in hoc affectu virgineo i[n]
Ventriculo quadantenus causant, humores pituitosos frigidos deprimunt. Id quoque dictum esto de *Motu* & *Quiete*. Vita enim sedentaria temperetur & emendetur corporis motu & exercitatione moderate instituta.

§. LXXXI.

Excreta & *retenta* huc parum haud juvant in ægra nostra. Nam menses retenti tamdiu fluxus ordinario gaudeant necesse est, alvus & sit semper aperta & lubrica. Denique *animi pathemata* finem faciunt & inter alia *Venus* moderate instituta, nisi summa adsit virium jactura & extremus cachymiæ gradus corpus possideat, alias in mulieribus sit intedicenda, virginibus vero commendanda, de quibus superius expressius paulo fuit annotatum; si legitimo nimirum modo hoc fieri possit & sine dedecore. *Ira* quoque deponenda placida mente.

FINIS.